

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 6/1'2018

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 16 від 12 червня

2018 року) та Вченою Радою Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 19 від 14 червня 2018 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 25.06.2018

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2018

© "Економіка. Фінанси. Право",

2018

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ м. Київ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бондар Валерій Петрович, професор кафедри аудиту КНЕУ, директор аудиторської фірми "HLB UKRAINE", член Аудиторської палати України

Величко Олена Георгіївна, Радник Першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України, член Аудиторської палати України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти України

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор.

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., професор

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор, академік НАСОО, член Аудиторської палати України

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана Вячеславівна, д.е.н., доцент

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент

Кононенко Леонід Миколайович, к.ю.н., професор

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор:

Туманян Анна Оганесівна

ЗМІСТ

С.А. ТКАЧЕНКО, О.М. ПОТИШНЯК. Нетривіальності ефективної економічної діагностики	4
А.А. БАЛАН, Н.С. ДЕЛІК. Аудиторська перевірка процесів обліку і контролю орендованих земельних ділянок на сільськогосподарських підприємствах	8
Н.О. БІБІКОВА. Методичні й прикладні аспекти оцінки ефективності регіонального зернового багатофункціонального кооперативу	13
Т.О. БЛЯК. Механізм розробки стратегії на основі СМАРТ-підходу	20
А.В. БОГАЧОВА. Логістика формування трансфертних цін на виробничих підприємствах	25
Я.В. БУРКО, М.В. КАСАТКІНА. Діяльність міжнародних організацій задля розвитку економіки та місцевого самоврядування в Луганській області	29
І.О. ПЕНЬСЬКА. Адаптація митних процедур ДФСУ до світових стандартів	34
В.С. ШВАГІРЕВА, А.В. МАНІЧЕВА. Транспортна логістика як один з основних показників у діяльності підприємств	40
С.С. СВІРІДОВА, А.Б. ГІРЕНКО. Створення потенціалу підприємств легкої промисловості країні	44
О.М. СУКАЧ. Проблемні аспекти реалізації інвестиційного потенціалу національної економіки	49

ТКАЧЕНКОСергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК

338.242.2:[65.012.122:338.45.01]

**НЕТРИВІАЛЬНОСТІ
ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ДІАГНОСТИКИ**
**FEATURES OF EFFECTIVE
ECONOMIC DIAGNOSTICS**
ПОТИШНЯК

Олена Миколаївна

д.е.н., доцент кафедри,
в.о. ректора Вищого навчального
закладу «Міжнародний
технологічний університет
«Миколаївська політехніка»

д.е.н., доцент, професор кафедри,
Харківський національний технічний
університет сільського
господарства ім. Петра Василенка

У статті визначено, що ефективна економічна діагностика має певне місце та межі не тільки у системі ефективного управління виробництвом, а й у системі інтегрованої економічної діагностики. У той же час вона виступає органічною складовою частиною системи інтегрованої економічної діагностики. Їй притаманні усі істотні загальнотеоретичні характеристики цілісної економічної діагностики. Обґрунтовано, специфіка цілей ефективної економічної діагностики у різних ланках сучасного прогресивного процесу виробництва виключає можливість однозначного вирішення питання про максимальну тривалість часового інтервалу, за який повинна проводитися ефективна діагностика. У кожному конкретному випадку її рішення буде визначатися особливостями керованих виробничо-господарських процесів, їх динамічністю; «ціною» наслідків, які викликаються короткостроковими змінами у виробничо-господарських процесах; продуктивністю керуючої системи, її здатністю до своєчасної обробки такої, яка оперативно виникає інформації. Ефективна економічна діагностика буде дієвою, якщо вона буде здійснюватися по ходу виробничих процесів, тобто у реальному масштабі часу, та після здійснення виробничих процесів, але у гранично допустимих інтервалах часу, за межами яких вже не може бути досягнуто ефективне регулювання об'єктів управління (контролю). Доведено: основна вимога до ефективної діагностики – забезпечення своєчасної реакції керуючої системи на відхилення керованих процесів від заданих параметрів. Пропуск моменту часу, протягом якого діють причини, які породили відхилення виробничо-господарських процесів, може зробити марними результати ефективної діагностики, так як у змінній господарській ситуації інші причинно-наслідкові зв'язки припускають й інші керуючі дії.

* * *

В статье определено, что эффективная экономическая диагностика имеет определенное место и границы не только в системе эффективного управления производством, а и в системе интегрированной экономической диагностики. В то же время она выступает органической составной частью системы интегрированной экономической диагностики. Ей присущи все существенные общетеоретические характеристики целостной экономической диагностики. Обосновано, специфика целей эффективной экономической диагностики в различных звеньях современного прогрессивного процесса производства исключает возможность однозначного решения вопроса о максимальной продолжительности временного интервала, за который должна проводиться эффективная диагностика. В каждом конкретном случае её решение будет определяться особенностями управляемых производственно-хозяйственных процессов, их динамичностью; «ценой» последствий, вызываемых краткосрочными изменениями в производственно-хозяйственных процессах; производительностью управляющей системы, её способностью к своевременной обработке такой, которая оперативно возникает информации. Эффективная экономическая диагностика будет действенной, если она будет осуществляться по ходу производственных процессов, то есть в реальном масштабе времени, и после осуществления производственных процессов, но в предельно допустимых интервалах времени, за пределами которых уже не может быть достигнуто эффективное регулирование объектов управления. Доказано: основное требование к эффективной диагностике – обеспечение своевременной реакции управляющей системы на отклонение управляемых процессов от заданных параметров. Пропуск момента времени, в течение которого действуют причины, которые породили отклонения производственно-хозяйственных процессов, может сделать бесполезными результаты эффективной диагностики, так как в изменённой хозяйственной ситуации другие причинно-следственные связи предполагают совсем другие управляющие действия.

* * *

The article states that effective economic diagnostics has a definite place and limits not only in the system of effective production management, but also in the system of integrated economic diagnostics. At the same time, it acts as an integral part of the system of integrated economic diagnostics. It is characterized by all the essential general theoretical characteristics of integrated economic

diagnostics. It is substantiated that the specifics of the objectives of effective economic diagnostics in various parts of the modern progressive production process preclude the possibility of unambiguous resolution of the question of the maximum duration of the time interval for which effective diagnostics should be conducted. In each case, its solution will be determined by the features of managed production and economic processes, their dynamism; "price" of the consequences caused by short-term changes in production and economic processes; the productivity of the control system, its ability to timely processing such that promptly emerges information. Effective economic diagnostics will be effective if it is carried out in the course of production processes, that is, in real time, and after the implementation of production processes, but at the maximum allowable intervals of time beyond which the effective control of the objects of control can no longer be achieved. It is proved that the main requirement for effective diagnostics is to ensure a timely response of the control system to the rejection of controlled processes from the parameters. Passing the time point during which there are causes causing the deviation of production and economic processes can make useless results of effective diagnostics, as in the changed economic situation, other causative links imply other control actions, much more.

Ключові слова: ефективна економічна діагностика, задача, особливість

Ключевые слова: качество и эффективная экономическая диагностика

Keywords: effective economic diagnostics, goal, peculiarity, the task, function

ВСТУП

Ефективна економічна діагностика має певне місце та межі не тільки у системі ефективного управління виробництвом, а й у системі інтегрованої економічної діагностики. У той же час вона виступає органічною складовою частиною системи інтегрованої економічної діагностики. Їй притаманні усі істотні загальнотеоретичні характеристики цілісної економічної діагностики.

Інтегрована економічна діагностика – це перш за все фундаментальне, повне дослідження усіх без винятку сторін і показників діяльності різних ланок виробництва. У інтегрованій економічній діагностиці принцип повноти та всебічності обов'язково повинен поєднуватися із розглядом досліджуваних сторін діяльності, явищ і фактів на різних рівнях ієрархії управління виробництвом у їх взаємному зв'язку та взаємної обумовленості. Цілісне дослідження науково-практичних праць [1-11], наявний прогресивний досвід показують, навіть велика група показників виробничо-господарської діяльності, які розглядаються поза їх глибинних зв'язків, не може надати повного уявлення про дійсну ефективність виробництва і якості роботи тощо.

МЕТА РОБОТИ полягає у формулюванні якостей ефективної (дієвої) економічної діагностики.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою даної наукової публікації виступає діалектичний метод та основні положення теорії системи ефективного економічного управління і підсистеми ефективної економічної діагностики. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик системи ефективного економічного управління, функції ефективної економічної діагностики) тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Перетворення діагностики у інтегровану може бути досягнуто тільки у тому випадку, якщо ця діагностика буде спрямована на дослідження впливу на процес виробництва усієї сукупності економічних, технічних, соціальних та інших чинників (факторів),

тобто якщо ця діагностика буде багатофакторною. Інтегрованість передбачає вивчення впливу на виробничо-господарську діяльність кожного окремого чинника (фактора) у тісному взаємозв'язку із впливом інших, передбачає сувору послідовність дослідження впливу факторів шляхом переходу від загального до часткового із подальшим сходженням у підрахунок резервів від часткового до загального. При цьому підрахунок резервів здійснюється не локально за окремими рівнями управління і сторонами діяльності простим арифметичним складанням, а у комплексі із урахуванням існуючої взаємозумовленості тощо.

І нарешті, інтегрована економічна діагностика вимагає безперервного у часі вивчення процесів виробничо-господарської діяльності, яке означає, що діагностика повинна бути перспективною, ретроспективною та оперативною. Інтегрованість ефективної діагностики дозволяє при повсякденному дослідженні виробничо-господарської діяльності досить глибоко і всебічно оцінити зміни, які відбуваються у виробничо-господарських процесах, та віднайти оптимальний варіант економічно ефективних управлінських рішень.

Разом із тим найкращий підхід до організації економіко-аналітичної роботи у об'єднаннях і на підприємствах вимагає врахування низки специфічних рис та особливостей ефективної діагностики, які відрізняють її від інших видів діагностики (перспективною, ретроспективною, порівняльною, функціонально-вартісною, проблемно-орієнтованою). Специфіка ефективної економічної діагностики як самостійного виду впливає із особливостей її предмету й методу. Предметом ефективної економічної діагностики у загальному випадку є причинно-наслідкові зв'язки і взаємодії, які визначають результати короткострокових економічних процесів сучасного прогресивного виробництва у даній системі ефективного управління й зміна цих результатів щодо планових, нормативних або інших параметрів функціонування керованого об'єкта. При цьому предмет ефективної діагностики включає у кінцевому рахунку причини, які визначають результати економічних процесів і зміну цих результатів. У практичних умовах об'єктами ефективної економічної діагностики (комплексного аналізу та оцін-

ки) повинні бути не усі відхилення від завданих параметрів виробництва, а ті, не усунення яких може призвести до зриву у досягненні цілей, поставлених перед тією чи іншою ланкою процесу виробництва тощо.

Метод ефективної економічної діагностики щільно пов'язаний із її метою та предметом. Він являє комплекс теоретико-методологічних засобів і прийомів, які забезпечують своєчасне виявлення на певному рівні управління сучасним прогресивним виробництвом відхилень виробничих процесів від завданих параметрів, дослідження причинно-наслідкових зв'язків виявлених відхилень із метою отримання кількісної та якісної оцінки змін, які відбулися. Особливістю методу функції ефективної економічної діагностики виступає використання таких засобів й прийомів, які забезпечували б необхідну швидкість отримання результатних аналітичних показників тощо.

Ефективність економічної діагностики – це насамперед проведення її у рамках певного управлінського циклу, тобто часового «кроку», завданого системою ефективного управління. Фактор часу – один із найважливіших факторів, які визначають багато специфічних рис ефективної діагностики, зокрема, такі як вимоги до допустимої повноти початкової інформації, достатньої точності результатної інформації, необхідності використання сучасних технічних засобів обробки інформації тощо. Із точки зору ефективного управління більш важливо мати своєчасну аналітичну інформацію про тенденції розвитку виробничих процесів, аніж абсолютно точні дані, одержувані за межею часового «кроку» ефективного менеджменту.

До теперішнього часу ще не вироблено однозначного визначення часового інтервалу проведення функції ефективної економічної діагностики. Однак, більшість фахівців у сферу ефективної економічної діагностики включають таку, яка здійснюється всередині місяця за зміну, добу, п'ятиденку, декаду і наростаючим підсумком із початку місяця. Як правило, думки фахівців розходяться у визначенні максимальної тривалості часового інтервалу, за який може бути проведена ефективна економічна діагностика тощо.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, специфіка цілей ефективної економічної діагностики у різних ланках сучасного прогресивного виробництва виключає можливість однозначного вирішення питання про максимальну тривалість часового інтервалу, за який повинна проводитися ефективна діагностика. У кожному конкретному випадку її рішення буде визначатися особливостями керованих виробничо-господарських процесів, їх динамічністю; «ціною» наслідків, які викликаються короткостроковими змінами у виробничо-господарських процесах; продуктивністю керованої системи, її здатністю до своєчасної обробки такої, яка оперативно виникає інформації. Ефективна економічна діагностика буде дієвою, якщо вона буде здійснюватися по ходу виробничих процесів, тобто у реальному масштабі часу, та після здійснення виробничих процесів, але у гранично допустимих інтервалах часу, за межами яких вже не може бути досягнуто ефективного регулювання об'єктів управління (контролю).

Основна вимога до ефективної діагностики – забезпечення своєчасної реакції керованої системи на відхилення керованих процесів від завданих параметрів. Пропуск моменту часу, протягом якого діють причини, які породили відхилення виробничо-господарських процесів, може зробити марними результати ефективної діагностики, оскільки у змінній господарській ситуації інші причинно-наслідкові зв'язки припускають й інші регулюючі дії.

Список використаних джерел

1. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия. Санкт-Петербург. 1999. 416 с.
2. Ашхотов А.М. Системные организационно-экономические инструменты эффективного развития промышленности в региональном социально-экономическом пространстве: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05. Москва, 2013. 387 с.
3. Виноградова М.В. Стратегическое управление развитием регионального туристского комплекса: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05. Москва, 2013. 389 с.
4. Кетько Н.В. Система поддержки принятия решений в процессах управления мотивацией труда наемных работников: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.13. Волгоград, 2013. 338 с.
5. Михайлушкин П.В. Развитие свеклосахарного производства и рынка сахара: теория и практика: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05. Краснодар, 2013. 474 с.
6. David P. The Dynamo and Computer: an Historical Perspective on the modern Productivity Paradox // *American Economic Review. Paper and Proceeding.* 1990. № 2. Vol. 80. pp. 355-361.
7. Forgue B. Nouvelles approches de la gestion des crises // *Rev française de gestion.* 1996. № 108. pp. 72-73.
8. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. Criterion for the creation of reference materials for the organization of effective (efficient) economic diagnostics // *Новината за напреднала наука – 2018.* 2018. Vol. 8. pp. 3-5.
9. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. Features of the function of effective economic diagnostics // *Vedecki pokrok na prelomu tysyachalety – 2018.* 2018. Vol. 7. pp. 83-85.
10. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. Methodological basis of effective economic diagnostics // *Trends of modern science – 2018.* 2018. Vol. 9. pp. 6-8.
11. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. The role of the methodology of effective economic diagnostics in the functional development of analytical calculations // *Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2018.* 2018. Vol. 6. pp. 48-50.

References

1. Ansoff I. A new corporate strategy. St. Petersburg. 1999. 416p. (in Russian).
2. Ashkhotov A.M. Systematic organizational and economic tools for the effective development of industry in the regional socio-economic space: dis. ... Doctor of Economic Sciences: 08.00.05. Moscow, 2013. 387 p. (in Russian)
3. Vinogradova M.V. Strategic management of the development of the regional tourist complex: dis. ... Doctor of Economic Sciences: 08.00.05. Moscow, 2013. 389 p. (in Russian)
4. Ket'ko N.V. The system of decision support in the processes of motivation management of wage workers: dis. ... Doctor of Economic Sciences: 08.00.13. Volgograd, 2013. 338 p. (in Russian).
5. Mikhailushkin P.V. Development of sugar beet production and sugar market: theory and practice: dis. ... Doctor of Economic Sciences: 08.00.05. Krasnodar, 2013. 474 p. (in Russian).
6. David P. The Dynamo and Computer: an Historical

Perspective on the modern Productivity Paradox // American Economic Review. Paper and Proceeding. 1990. № 2. Vol. 80. pp. 355-361.

7. Forgue B. *Nouvelles approches de la gestion des crises // Rev française de gestion. 1996. № 108. pp. 72-73.*

8. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. *Criterion for the creation of reference materials for the organization of effective (efficient) economic diagnostics // Новината за напреднали наука – 2018. 2018. Vol. 8. pp. 3-5.*

9. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. *Features of the*

function of effective economic diagnostics // Vedecki pokrok na prelomu tysyachalety – 2018. 2018. Vol. 7. pp. 83-85.

10. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. *Methodological basis of effective economic diagnostics // Trends of modern science - 2018. 2018. Vol. 9. pp. 6-8.*

11. Tkachenko S.A., Potyshniak O.M. *The role of the methodology of effective economic diagnostics in the functional development of analytical calculations // Aktualne problemy nowoczesnych nauk - 2018. 2018. Vol. 6. pp. 48-50.*

БАЛАН

Алла Аліджанівна
allabalan@ukr.net

УДК 657.6

ДЕЛІК

Наталія Степанівна
natalidelick@gmail.comАУДИТОРСЬКА ПЕРЕВІРКА ПРОЦЕСІВ
ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОРЕНДОВАНИХ
ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК НА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХTHE AUDIT OF ACCOUNTING AND
CONTROL OF RENTAL LAND PROCESSES
AT THE AGRICULTURAL ENTERPRISESк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетстудент, Одеський
національний політехнічний
університет

Стаття відображає особливості проведення внутрішнього аудиту земель. Важливою складовою сільськогосподарської діяльності є земля, тому правильний облік є підтвердженням достовірності бухгалтерських даних. Відображено етапи проведення аудиту земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Наведено схематично орендні відносини між орендодавцем та орендарем. Відображено, що право користування є нематеріальним активом підприємства та наведено журнал реєстрації господарських операцій з права користування земельними ділянками у складі нематеріальних активів. Виявлено модель внутрішнього аудиту земель сільськогосподарського призначення та об'єкти аудиторської перевірки підприємств.

* * *

Статья отражает особенности проведения внутреннего аудита земель. Важной составляющей сельскохозяйственной деятельности является земля, поэтому правильный учет является подтверждением достоверности бухгалтерских данных. Отражены этапы проведения аудита земельных участков сельскохозяйственного назначения. Приведены схематически арендные отношения между арендодателем и арендатором. Отражено, что право пользования является нематериальным активом предприятия, к которому приведен журнал регистрации хозяйственных операций с права пользования земельными участками в составе нематериальных активов. Выявлена модель внутреннего аудита земель сельскохозяйственного назначения и объекты аудиторской проверки предприятий.

* * *

Land is the main component of agricultural enterprises. In most cases, businesses do not own their own land, so they either buy the land or rent it. The right to use land has two types: temporary and long-term. The article reflects the features of the internal audit of land. An important component of agricultural activity is land, so the correct accounting is a confirmation of the reliability of accounting data. The stages of the audit of agricultural land plots are reflected. Schematically the rental relationship between the landlord and the tenant. It is reflected that the right to use the intangible asset of the enterprise and the journal of registration of economic transactions with the right to use land plots as part of intangible assets. The model of internal audit of agricultural lands and objects of audit of enterprises is revealed. It is revealed that the checks that are carried out on the initiative of the management is an internal audit. To conduct internal audit, the company may involve specialized firms, audit firms for internal audit, or conduct themselves, but not all enterprises have an audit Department, only large organizations have such departments. Internal audit is carried out at the request of the company's management. The main functions are to assess and improve the internal control system, minimize risks and improve production efficiency. Ensuring a rational audit organization is a complex process, which is determined by a set of unidirectional control actions, requires the development of conceptual provisions (internal position) for the ordering and effectiveness of organizational and methodological components of the audit. Taking this into account, it is advisable to develop an internal audit standard that would regulate the mandatory requirements for planning and conducting internal control over agricultural land and the effectiveness of their use in the activities of the agricultural enterprise.

Ключові слова: аудит, внутрішній аудит, право користування, земельна ділянка, оренда

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, право пользования, земельный участок, аренда

Keywords: audit, internal audit, right of use, land plot, rent

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ: розглянути особливості проведення внутрішнього аудиту на сільськогосподарських підприємствах. Вказати методологію проведення. Відобразити облік земель у бухгалтерському обліку та його особливості.

МЕТА СТАТТІ – розкрити особливості проведення внутрішнього аудиту земель сільськогосподарського призначення.

Аналіз останніх досліджень

Питання організації та проведення аудиту на різних суб'єктах підприємницької діяльності висвітили такі вчені як Дж. Лоббек, Дж. Робертс, Ф. Бутинець,

О. Петрик, В. Савченко, Л. Кулаковська. Особливості аудиту в аграрних підприємствах вивчають К.П. Дудка, О. Пономаренко, В.М. Жук та інші. Не зважаючи на велику кількість досліджень в області аудиту, досі є не розглянуті питання, тому тема контролю являється актуальною.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Земля є основною складовою сільськогосподарських підприємств. У більшості випадків підприємства не володіють власною землею, тому вони або купують землю або беруть в оренду. Право користування земельними ділянками має два типи: тимчасове та довгострокове. Довгострокове право користування зе-

мельними ділянками набувають лише бюджетні організації на строк не більше 50 років. Право тимчасового користування набувають за договором оренди на строк не більше 10 років. Право на тимчасове користування землею має кожен громадян країни. Це право

можливо отримати за договором оренди. Кожна особа може здобути це право на певний час, який установлений в договорі. Орендні земельні відносини наведено на рис. 1.

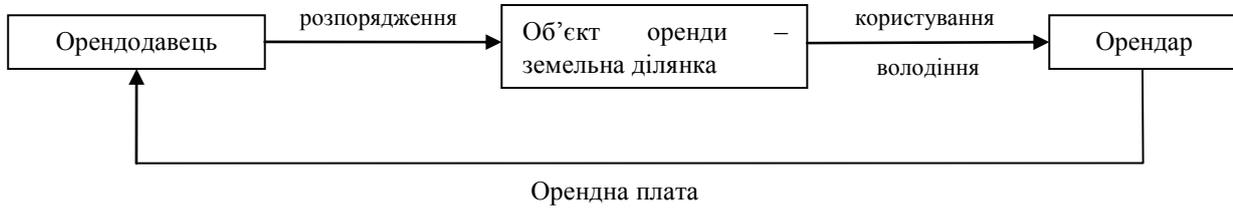

Рис. 1. Орендні земельні відносини

До активів підприємства відповідно до НП(С)БО 1 відносять ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому. Отже, право користування земельними ділянками можна визнавати активом. Для відображення у бухгалтерському обліку цього активу необхідно користуватися П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Зміна економічних відносин в аграрному системі загальносвітових процесів та для внутрішнього контролю підприємства рекомендовано проведення внутрішнього аудиту.

Контроль прав користування земельними ділянками відбувається на кожному підприємстві за допомогою внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит – складник системи внутрішньогосподарського контролю підприємства. Метою аудиту нематеріальних активів є встановлення дотримання підприємством методики їх обліку вимогам нормативних актів, які регулюють формування собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) і фінансових результатів [1], а також вимогам відповідних стандартів, які визначають правила їх обліку, зокрема П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [2].

Об'єктом дослідження та перевірки є земля. Частіше за все сільськогосподарські підприємства беруть землі в оренду у фізичних осіб (пайовиків). Цей вид

оренди визначається як фінансова оренда.

Фінансова оренда – це оренда, що передбачає передачу орендарю всіх ризиків і вигід, пов'язаних з правом користування та володіння активом. При цьому право власності на актив може передаватися орендарю після закінчення строку оренди. В усіх інших випадках, коли такі ризики і вигоди не передаються орендарю, оренда є операційною. Фінансовою вважається оренда, при якій відбувається передача всіх ризиків і доходів, пов'язаних з використанням орендованого майна орендарю [3].

Термін утримання землі на балансі підприємства визначається договором оренди та не може бути більш ніж 10 років. При необхідності орендар має право на продовження договору оренди, за вартістю, яка буде значно нижча за ринкову вартість. Земля яка знаходиться у фінансовій оренді визнається інвестиційною нерухомістю підприємства. Слід зазначити, що право оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення у бухгалтерському обліку більшість підприємств не відображають. Але серед тих, які ведуть такий облік, 64 % підприємств відображають права оренди на субрахунку 122 «Права користування майном», інші – на субрахунках 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» та 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Розкриття порядку обліку придбаних прав оренди підприємством земельної ділянки наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Право користування земельними ділянками (у складі нематеріальних активів) у орендаря [4]

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку		Підстава
	Д-т	К-т	
1. Відображено вартість права користування земельною ділянкою	154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	Договір оренди
2. Включено ПДВ до податкового кредиту	641 «Розрахунки за податками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	Податкова накладна
3. Відображено витрати пов'язані з отриманням права користування земельними ділянками	154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	Накладні, звіти
4. Відображено суму ПДВ з вартості робіт	641 «Розрахунки за податками»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	Податкова накладна
5. Відображено право користування земельною ділянкою у складі нематеріальних активів	122 «Право користування майном»	154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»	Акт введення в експлуатацію

У секторі економіки у зв'язку з розвитком земельного ринку, реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів ставлять нові вимоги до змісту та якості економічної інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень.

У бухгалтерському обліку доцільно відображати саме право користування як нематеріальний актив, адже юридично земельна ділянка належить власнику та її тимчасово використовує суб'єкт господарювання на основі права, визначеного цивільно-правовою угодою між сторонами. Аналізуючи останні зміни законодавства в Україні створюються правові передумови для масової постанови на баланси орендарів прав користування земельними ділянками сільськогосподар-

ського призначення. Облік таких прав організовується, як облік нематеріальних активів [5].

При діючому сьогодні порядку фінансової оренди земель об'єктом бухгалтерського обліку є орендні платежі, які свідчать про реалізацію орендарем права оренди. Отже, можна стверджувати, що в цьому випадку юридично реалізоване право оренди виражене в обліку через нарахування і сплату орендних платежів. Втім, ринок землі в Україні поки залишається закритим, а питання формування та перерозподілу земельних ресурсів є актуальними і потенційно конфліктними, кожному господарству важливо проводити внутрішній земельний аудит. Кілька простих, але системних дій можуть вирішити проблеми з орендою землі. Модель аудиту земель наведено на рис. 2.

Рис. 2. Модель внутрішнього аудиту земель сільськогосподарського призначення [систематизовано автором на основі [6]]

У реаліях сьогодення сільськогосподарські підприємства здебільшого не ведуть облік прав користування земельними ділянками в складі Нематеріальних активів. Облік орендованих земель сільгосппідприємства відображають на позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи» за вартість, зазначеною у договорі оренди.

Внутрішній аудит земельних ділянок починається з перевірки звітності, так як це є важливим питання відображення орендованих земельних ділянок у фінансовій звітності. При тимчасовій оренді частіше за все земельні ділянки відносять на позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні активи». Право користування також відображається на рахунку 12 «Не-

матеріальні активи», тому що право користування не має фізичної форми, та ведеться облік на субрахунок 122 «Право користування майном». Об'єктом внутрішньої аудиторської перевірки є бухгалтерський облік і звітність за відповідний період. До складу звітності входять: баланс (форма №1), звіт про фінансові результати (форма №2), звіт про рух грошових коштів (форма №3), звіт про власний капітал (форма №4), примітки до фінансової звітності (форма №5).

При проведенні земельного аудиту використовують метод життєвого циклу, який розглядає об'єкт з моменту придбання та включно до моменту вибуття. Такий метод дає можливість накопичувати інформацію, здійснювати контроль над діяльністю сільськогосподарських підприємств та дати чіткі вказівки щодо пріоритетного виду діяльності та ефективності ви-

користання потенціалу земельної ділянки.

Забезпечення раціональної організації аудиту є складним процесом, який визначається сукупністю односпрямованих контрольних дій, вимагає розроблення концептуальних положень (внутрішнього положення) щодо впорядкування і дієвості організаційно-методичних складових аудиту. З огляду на це, на підприємстві доцільно розробити внутрішній стандарт аудиту, який би регламентував обов'язкові вимоги щодо планування та проведення внутрішнього контролю за землями сільськогосподарського призначення та ефективністю їх використання у діяльності аграрного підприємства. У табл. 1 наведено основні етапи і напрями перевірки оренди земельних ділянок [7].

Таблиця 2

Основні етапи і напрями перевірки обліку оренди земельних ділянок на сільськогосподарському підприємстві [8]

№	Етапи і напрями перевірки оренди земельних ділянок
1. Початковий етап	
1.1	Збір загальної інформації про сільськогосподарське підприємство – орендаря, ознайомлення з його обліковою політикою
1.2	Оцінка надійності системи внутрішнього контролю за операціями, пов'язаними з орендою землі
1.3	Оцінка величини аудиторського ризику, рівня суттєвості та визначення методів перевірки
1.4	Складання плану та розробка програми аудиторської перевірки оренди землі
2. Основний етап	
2.1	Перевірка правової основи здійснення операцій, пов'язаних з орендою землі
2.1.1	Експертиза договорів оренди земельних ділянок
2.1.2	Вивчення умов орендних відносин на підставі наданих договорів
2.1.3	Перевірка обґрунтованості укладання договорів оренди земельних ділянок
2.1.4	Перевірка наявності та правильності оформлення правостановлюючих документів на земельні ділянки як об'єкту оренди
2.1.5	Перевірка інформації про орендовані земельні ділянки в системі державного земельного кадастру та землевпорядної документації
2.1.6	Перевірка вартісної оцінки об'єкту оренди — земельної ділянки
2.2	Перевірка операцій, пов'язаних з отриманням земельної ділянки в оренду
2.2.1	Перевірка документального оформлення операцій, пов'язаних з отриманням земельної ділянки в оренду та її повернення
2.2.2	Перевірка фактичної наявності отриманих в оренду земельних ділянок та оцінка їх стану
2.2.3	Оцінка ризиків, пов'язаних з поточним використанням земельних ділянок
2.2.4	Перевірка правильності ведення оперативного та аналітичного обліку орендних операцій
2.3	Перевірка операцій з орендної плати
2.3.1	Перевірка правильності та обґрунтованості визначення розміру орендної плати за земельні ділянки
2.3.2	Перевірка правильності віднесення нарахованої орендної плати на відповідні рахунки бухгалтерського обліку витрат
2.3.3	Перевірка повноти та своєчасності погашення заборгованості з орендної плати перед орендодавцем
2.3.4	Перевірка відповідності форми оплати орендної плати (грошова, натуральна) умовам договору оренди земельних ділянок
2.4	Перевірка операцій, пов'язаних з використанням орендованих земельних ділянок
2.4.1	Перевірка використання орендованих земельних ділянок відповідно за їх цільовим призначенням та дотриманням задокументованих обмежень прав на землю
2.4.2	Перевірка діяльності орендаря в області раціонального використання та охорони орендованих земельних ділянок
2.4.3	Перевірка правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку витрат орендаря, пов'язаних з поліпшенням об'єктів оренди, та відшкодування їх орендодавцем (відповідно до умов договору оренди)
2.5	Перевірка правильності, своєчасності та достовірності відображення в обліку операцій, пов'язаних з орендою земельних ділянок
2.6	Перевірка правильності та достовірності розкриття інформації про орендовані земельні ділянки у фінансовій звітності
3. Заклучний етап	
3.1	Групування та узагальнення результатів аудиту за даними робочих документів
3.2	Формулювання думки за результатами перевірки та складання аудиторського звіту
3.3	Розробка та надання пропозицій керівництву підприємства щодо покращення організації обліку оренди землі, забезпечення її охорони та раціонального використання

При проведенні внутрішнього аудиту аудитор повинен переконатися в правильному веденні бухгалтерської діяльності, та чи сплачено податки, збори та інші обов'язкові платежі підприємства. Одним з відповідальних моментів у діяльності будь-якого сільськогосподарського підприємства є збирання врожаю й оприбуткування готової продукції рослинництва, бо від організації обліку залежить правильність калькулювання собівартості усієї продукції та її одиниці [9]. Перевірка аудитором стану бухгалтерського, внутрішньогосподарського і статистичного обліку суб'єктів підприємницької діяльності передбачена законом України «Про аудиторську діяльність». Аудитор наперед контролює відображення в обліку капіталу, який використовується на підприємстві.

ВИСНОВОК

Проведення обліку земель сільськогосподарських підприємств є новим направленням, як у бухгалтерському обліку, так і в аудиті. Виявлено, що перевірки, які проводяться з ініціативи керівництва є внутрішнім аудитом. Для проведення внутрішнього аудиту підприємство може залучати спеціалізовані фірми, аудиторські фірми для внутрішньої перевірки, або проводити самим, але не всі підприємства мають відділ з проведення аудиту, лише крупні організації мають такі відділи. Внутрішній аудит проводиться за бажанням керівництва підприємства. Основні функції є оцінка та вдосконалення системи внутрішнього контролю, мінімізація ризиків та підвищення ефективності виробництва. Основними питаннями при перевірці є перевірка цільового призначення земельної ділянки, перевірка правильності оформлення документів з оформлення права власності або права користування, перевірка походження земельної ділянки, перевірка наявності правових та інших обмежень. Головною особливістю фінансової оренди є те, що земельну ділянку в подальшому можливо викупити або продовжити оренду ділянки за меншою ціною.

Список використаних джерел

1. М.О. Никонович, К.О. Редько. *Аудит*. Київ, 2014. 748 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: офіц. видання: текст прийнятий ВР України 31 грудня 1999 р. Київ, 2013. 1с.
3. Ярмолюк, О.Ф. *Аудит в системі управління земля-*

ми сільсько-господарського призначення // Наукові читання. 2014. С. 84–87.

4. Овсюк Н.В. *Організаційно-економічні основи побудови внутрішнього контролю* // Економіка та управління підприємствами. 2014, № 2. С. 249-254.

5. Жук В.М., Бездушина Ю.С., Мельничук Б.В. *Обліково-аудиторське забезпечення розвитку земельних відносин*. «Інститут аграрної економіки». Київ, 2013. С. 234.

6. Коріненко А.І. *Права користування земельними ділянками в системі об'єктів бухгалтерського обліку* // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 9. С. 187-191.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: офіц. видання: текст прийнятий ВР України 28 липня 2000 р. Київ, 2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>

8. Каліцінська К.О. *Роль внутрішнього аудиту в системі економічної безпеки підприємства*. Економіка та підприємництво, 2011. № 3. С. 136.

References

1. Nikonovich M.O., Redcoat K.O. (2014). *Audit*. Kyiv. nats trad.-ekon (in Ukrainian)

2. Regulation (standard) of accounting 8 «Intangible assets» (P (C) BO 8) was approved by the order of the Ministry of Finance [Regulation (standard) of accounting 8 «Intangible assets»] URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (in Ukrainian)

3. Yarmolyuk, O.F. (2014). *Audit in the management system of the lands of the Silesian region*. Scientific readings, 2014, pp. 84–87. (in Ukrainian)

4. Ovsyuk N.V. (2014). *Organizational-economic bases for the construction of internal control*. Economy and management of enterprises, 2014, № 2. pp. 249-254 (in Ukrainian)

5. Zhuk V.M., Soulless Yu.S., Melnichuk B.V. (2013) *Accounting and auditing support for land relations development: a collective monograph*. Kyiv: NTC «Institute of Agrarian Economics», 2013. p. 234 (in Ukrainian)

6. Korinenko A.I. (2014) *Rights to use land plots in the system of accounting objects*. Scientific Bulletin of Kherson State University, 2014. № 9. pp. 187-191. (in Ukrainian)

7. Regulation (standard) of accounting 14 «Rent» (P (C) BO 14) was approved by the order of the Ministry of Finance [Regulation (standard) of accounting 14 «Rent»], Kyiv, 2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (in Ukrainian)

8. Kalicinska K.O. *The role of internal audit in the system of economic security of the enterprise*. Economics and entrepreneurship, 2011. № 3. p. 136 (in Ukrainian)

БІБІКОВА

Неля Олександрівна
sir79@ukr.net

УДК 331.526

МЕТОДИЧНІ Й ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ
РЕГІОНАЛЬНОГО ЗЕРНОВОГО БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОГО
КООПЕРАТИВУMETHODICAL AND APPLIED ASPECTS OF REGIONAL GRAIN
MULTIFUNCTIONAL COOPERATIVE'S EFFECTIVENESS
EVALUATIONSасистент кафедри,
Ужгородський торговельно-
економічний інститут
Київського національного
торговельно-економічного
університету (КНТЕУ)

У статті обґрунтовано головну мету, завдання та ефекти (економічний, соціальний, екологічний) створення регіональних зернових багатофункціональних кооперативів в Україні. Розроблено методичні положення щодо оцінки передумов створення й ефективності такого типу кооперативів. Дану методику апробовано на прикладі районного кооперативу Одеської об-ласті. Проведені розрахунки свідчать про вищі показники ефективності багатофункціонального кооперативу порівняно з доходністю індивідуальних зернових господарств. Показано вплив інституційних змін на діяльність зернового кооперативу.

* * *

В статье обоснованы главная цель, задачи и эффекты (экономический, социальный, экологический) от создания региональных зерновых многофункциональных кооперативов в Украине. Разработаны методические положения по оценке предпосылок создания и эффективности такого типа кооперативов. Данная методика апробирована на примере районного кооператива Одесской области. Проведенные расчеты свидетельствуют о более высоких показателях эффективности многофункционального кооператива по сравнению с доходностью индивидуальных зерновых хозяйств. Показано влияние институциональных изменений на деятельность зернового кооператива.

* * *

Introduction. The search for effective forms of interaction individual grain farms causes the need for evaluation advantages of different types of cooperatives, including multifunctional. Formation of a network of regional multifunctional cooperatives will allow realizing the potential of grain cooperation in Ukraine. In such circumstances, task development of methodical provisions to assess the effectiveness of activity of grain multifunctional cooperatives, are actualized.

Purpose of the article is to develop methodical provisions for evaluation of preconditions of formation and of the effectiveness of grain multifunctional cooperatives, as well as appropates provisions on the example of activity the regional cooperative of Odessa region.

Results. In the article the main goal, tasks and effects (economic, social, environmental) from the creation of regional grain multifunctional cooperatives in Ukraine are substantiated. Methodical provisions for evaluation of preconditions of formation and of the effectiveness of this type of cooperative are developed. The main stages of methodical provisions are: (1) formation of the information base; (2) evaluation of production potential individual grain farms of a certain region, determination of the design capacity of cooperative elevator; (3) calculation of balance of grain flows for a cooperative elevator (in physical volume); (4) analysis of volumes and dynamics of change indicators of the effectiveness of the cooperative for forecast period; (5) substantiation of directions of development and measures to improve efficiency district cooperative.

Conclusion. The methodical provisions appropated during the assessment of efficiency of district cooperative Odessa region are proposed. The made calculations show the higher efficiency of district cooperative compared to profitability individual grain farms, of positive dynamics of changes in profitability and value added in forecast period. Scientific novelty of the research is to develop theoretical and methodical approaches to assess the effectiveness of grain multifunctional cooperatives.

Ключові слова: зерновий кооператив, ефективність, баланс товаропотоків, чиста додана вартість, рентабельність

Ключевые слова: зерновой кооператив, эффективность, баланс товаропотоков, чистая добавленная стоимость, рентабельность

Keywords: grain cooperative, effectiveness, balance of commodity flows, net added value, profitability

ВСТУП

Здійснення ефективної структурної перебудови аграрного сектору, у т.ч. зернового господарства, передбачає зміну підходів регіональних органів влади до підтримки виробництва й реалізації продукції індивідуальних господарств шляхом сприяння створенню зернових багатофункціональних кооперативів (далі – ЗБК) у відповідності до пріоритетів кооперативної політики. Членами таких кооперативів можуть стати господарства населення і фермери, наприклад, одного району. ЗБК порівняно з індивідуальними гос-

подарствами мають низку переваг, зокрема, значно вищу доступність до засобів ринкової інфраструктури за рахунок кооперативного елеватора, можливість реалізації зерна у сприятливий ціновий період, участі у державних програмах, залучення ресурсів тощо. Водночас виникають форми ефективної взаємодії ЗБК з переробними підприємствами, виробниками насіння та іншими учасниками ринкового процесу відтворення, зростає обсяг чистої доданої вартості, створеної кооперативом, і, відповідно, показники його ефективності. Така система дозволить реалізувати потенціал зернової кооперації, підвищити ефективність діяль-

ності малих і середніх виробників, забезпечити вітчизняним продовольством населення України.

Теоретико-методичні основи аграрної кооперації, у т.ч. зернового напрямку, знайшли відображення в наукових працях В.В. Борщевського, В.М. Магаса [1], В.В. Зіновчука [2], Р.Я. Корінця, М.Й. Маліка [3], О.В. Нікішиної [4] та інших учених. Водночас потребує додаткових досліджень науково-прикладний напрям розвитку регіональних зернових багатофункціональних кооперативів в українських реаліях.

МЕТА РОБОТИ полягає в розробці методичних положень щодо оцінки передумов створення й ефективності функціонування ЗБК та їх апробації на прикладі районного кооперативу Одеської області.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, аналітичні й статистичні дані, нормативно-правові акти з питань кооперації.

При проведенні дослідження використано методи системного й структурно-динамічного та порівняльного аналізу, а також балансовий метод.

РЕЗУЛЬТАТИ

Метою створення ЗБК в регіонах України є зменшення витрат індивідуальних господарств та підвищення ефективності виробництва й реалізації зерна та продуктів його переробки.

Головними завданнями ЗБК є такі:

1) зменшення логістичних витрат індивідуальних зернових господарств шляхом отримання ними якісних послуг із зберігання зерна на кооперативному елеваторі за собівартістю, реалізації культур в сприятливі цінові періоди, подолання залежності від цінової політики трейдерів і монопольних елеваторів;

2) підвищення якості зернових культур, що досягається шляхом надання високоякісних послуг із доробки та зберігання зерна районним або між районним кооперативним елеватором для членів об'єднання;

3) формування великих товарних партій зерна з однорідними якісними параметрами для потреб внутрішнього й зовнішнього ринку;

4) забезпечення переробних підприємств високоякісними зерновими культурами із заданими параметрами якості, зміцнення зв'язків між аграрною і виробничою ланками у ланцюзі без участі посередників;

5) забезпечення доступності індивідуальних господарств, зокрема, особистих селянських господарств, до засобів державної підтримки;

6) переробка зернових культур, вирощених у регіоні, виробництво якісних зернопродуктів із високою доданою вартістю для внутрішніх потреб, ефективне використання сировинно-виробничого потенціалу регіону, забезпечення високого рівня регіональної продовольчої безпеки;

7) створення додаткових робочих місць за рахунок функціонування кооперативних потужностей із зберігання та переробки зерна.

Сутність економічного, екологічного та соціального ефектів від створення та розвитку мережі регіо-

нальних ЗБК представлено на рис. 1.

Для оцінки передумов створення та ефективності багатофункціонального кооперативу доцільною є розробка відповідного методичного забезпечення. Головна мета методичних положень полягає в обґрунтуванні економічної доцільності створення ЗБК в певному районі та оцінці очікуваної ефективності його діяльності.

Послідовність етапів аналітичного дослідження:

1) формування інформаційної бази на основі статистичних й аналітичних даних, фінансової звітності зернових господарств і елеваторів району;

2) оцінка виробничого потенціалу індивідуальних зернових господарств певного району, наявності внутрішнього попиту на зернозберігаючі послуги, визначення проектної ємності кооперативного елеватору;

3) аналіз ринку зернопереробної продукції в регіональному та районному вимірі, визначення спеціалізації району та проектної потужності кооперативного переробного міні-цеху;

4) порівняльний аналіз собівартості продукції (послуг), чистого доходу, чистої доданої вартості, ціни продукції (послуг) на різних ланках корпоративного й кооперативного ланцюга (у розрахунку на 1 т. продукції);

5) розрахунок балансу зернових потоків для районного ЗБК із розгорнутою деталізацією надтоджень і використання зерна за напрямками (у натуральному виразі);

6) аналіз обсягів і динаміки зміни основних показників ефективності ЗБК за прогностичний період, розрахованих на основі балансу зернопотоків;

7) визначення факторів та їх впливу на ефективність районного кооперативу;

8) узагальнення результатів аналізу з урахуванням дії різних чинників, обґрунтування напрямів розвитку і заходів підвищення ефективності ЗБК.

Об'єкт аналізу – процеси товароруку зернових культур у ланцюжках «поле – елеватор – реалізація», «поле – елеватор – переробка» в локальному (районному) вимірі.

Система показників, використовувана для аналізу: собівартість виробництва 1 тонни зерна (у розрізі витратних статей), внутрішня ціна реалізації зерна, прибуток від реалізації зерна, чиста додана вартість зернових культур, собівартість зернозберігаючих послуг, тариф на зберігання зерна, чиста додана вартість і прибуток від надання елеваторних послуг, рентабельність та відтворювальна рентабельність продукції.

Джерела інформації: офіційні дані Державної служби статистики України щодо витрат на виробництво агропродукції за елементами витрат, внутрішніх цін зернових культур, аналітичні дані, фінансова звітність підприємств, калькуляції собівартості одиниці продукції.

Способи дослідження об'єкту: структурно-динамічний аналіз, порівняння, графічний.

Користувачі методичних положень: аграрні обслуговуючі кооперативи, інші суб'єкти господарювання, регіональні органи влади, науковці.

МЕТА – зменшення витрат індивідуальних господарств та підвищення ефективності виробництва й реалізації зерна та продуктів його переробки		
ЗАВДАННЯ		
Зменшення логістичних витрат суб'єктів індивідуального сектору ринку 1. Отримання якісних послуг із доробки та зберігання зерна за собівартістю на кооперативному елеваторі 2. Зменшення цінової залежності первинних виробників від політики трейдерів і елеваторів 3. Реалізація зерна в періоди сприятливої кон'юнктури ринку	Забезпечення високих якісних параметрів зернових культур 1. Об'єктивне визначення параметрів і класу зерна лабораторією кооперативного елеватору 2. Висока якість зернозберігаючих послуг за собівартістю (для членів кооперативу) 3. Оптимальне співвідношення ціна/якість послуг для інших суб'єктів 4. Підтримання параметрів культур у процесі їх зберігання 5. Формування однорідних за якісними показниками великих товарних партій для їх подальшої реалізації	Розвиток зв'язків індивідуальних господарств з іншими суб'єктами ринку та державою 1. Забезпечення доступності індивідуальних господарств до засобів державної підтримки 2. Розширення зв'язків між аграрною й виробничою ланками ВЛЛ без посередників, забезпечення регіональних переробних підприємств якісною сировиною 3. Налагодження зв'язків між ЗБК та виробничими кооперативами, виробниками елітного насіння зерна, науково-дослідними установами та іншими суб'єктами господарювання 4. Співпраця ЗБК з ВГО «Союз СОК України», іншими профільними аграрними об'єднаннями та міжнародними організаціями
ОЧІКУВАНІ ЕФЕКТИ		
Соціальний 1. Зростання робочих місць, зниження безробіття сільського населення 2. Розвиток сільських територій, інфраструктури районів	Екологічний 1. Виробництво якісної екологічно чистої продукції, конкурентоспроможної на внутрішньому й зовнішньому ринках 2. Використання «зелених» технологій зберігання органічного зерна	Економічний 1. Переорієнтація зернових потоків із «інших» корпоративних каналів в організовані збутові мережі (кооперативні, державні, зернопереробні) 2. Зростання доданої вартості, створеної ЗБК в процесі зберігання, переробки та реалізації зерна і зернопродуктів в кооперативному ВЛЛ 3. Пропорційність розподілу доходів між аграрною, переробною (зберігання зерна) та виробничою ланками кооперативного ВЛЛ 4. Забезпечення продовольчої безпеки держави, узгодження попиту і пропозиції культур, що мають стратегічне значення (зокрема, жита, пшениці твердих сортів, 2 класу та ін.).

Рис. 1. Головні завдання й очікувані ефекти створення мережі регіональних зернових багатofункціональних кооперативів в Україні [авторська розробка]

Використовуючи розроблені методичні положення, проведемо розрахунок *проектного варіанту створення та розвитку ЗБК у Білгород-Дністровському районі Одеської області*. Даний район є одним із провідних зерновиробничих районів області: у 2016 р. частка Білгород-Дністровського району у валовому регіональному зборі зерна склала 5,8 % (друге місце після Арцизького району). У структурі зернових культур домінує пшениця (48 %), зокрема озима (99,1 %), що свідчить про пшеничну спеціалізацію району [5].

Білгород-Дністровський район має сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування пшениці, її урожайність перевищує середній показник для зернової групи (43,2 ц/га). Враховуючи потенціал зростання урожайності озимої пшениці та наявну тенденцію до зростання обсягів круп'яного виробництва (в 10 разів порівняно з 2005 р. [6]) в регіоні, пропонуємо в проектному варіанті передбачити переробку пшениці на крупи в міні-цеху (крупорушці), що вві-

йде до складу ЗБК.

У Білгород-Дністровському районі обсяг виробництва круп з пшениці складає близько 140 тонн. Даний показник визначає обсяг внутрішнього попиту в районі і є відправним пунктом для обґрунтування потужності крупорушки. На наш погляд, 3-фракційна крупорушка з потужністю переробки пшениці 250 кг/час або 2 т/добу є досить вдалим варіантом для диверсифікації діяльності районного ЗБК. За рік обсяг переробки пшениці в крупи за умови 100 % завантаження обладнання може скласти 720 тонн зерна, тобто за виходу готової продукції 81,1 % [7, с. 3] випуск круп досягне 584 т, що дорівнює 24 % круп'яного виробництва Одеської області [5]. Відтак, очікувані обсяги виробництва круп з озимої пшениці спроможні задовольнити попит як Білгород-Дністровського, так і суміжних з ним районів.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про кооперацію», обслуговуючі кооперативи надають послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 %

загального обороту кооперативу [8]. Дане правове обмеження використано в ході розрахунку товаропотоків пшениці, що надійшли до кооперативного елеватору від районних зерновиробників, які не є членами кооперативу. Прогнозний період складає три роки, при цьому передбачається зростання обсягів вирощування і зберігання пшениці 2 класу індивідуальними господарствами – членами кооперативу від 30 тис. т до 50 тис. т, відтак, надходження зерна від інших су-

б'єктів господарювання теж можуть збільшитися від 6 тис. т до 10 тис. т. (табл. 1). Зростання надходжень зерна до районного кооперативного елеватору обумовить збільшення його коефіцієнту оборотності з 1,2 пункти в першому році до 2 пункти в третьому році (рекомендований рівень складає 2,5 пункти), що є необхідною умовою ефективної роботи елеватору та зниження собівартості його послуг.

Таблиця 1

Прогнозний баланс товаропотоків продовольчої пшениці 2 класу у зерновому багатofункціональному кооперативі Білгород-Дністровського району Одеської області, тис. тонн [авторські розрахунки]

Показники	Прогнозний період					
	1 рік		2 рік		3 рік	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
1. Запаси на початок року	0	-	0,05	0,1	0,03	0,0
2. Вироблено членами кооперативу	30,00	83,3	40,00	83,2	50,00	83,3
3. Надходження від інших осіб (20%)	6,00	16,7	8,00	16,6	10,00	16,7
Усього надходження	36,00	100	48,05	100	60,03	100,0
4. Реалізовано за кооперативним каналом (6 міс. зберігання)	19,90	55,4	27,90	58,1	36,09	60,1
5. Послуги з доробки/зберігання зерна	6,00	16,7	8,00	16,7	10,00	16,7
6. Реалізовано регіональним переробним підприємствам	8,25	22,9	9,50	19,8	10,50	17,5
7. Переробка на крупи	0,27	0,7	0,58	1,2	0,89	1,5
8. Використано на посів	1,50	4,2	2,00	4,2	2,50	4,2
9. Втрати при зберіганні	0,04	0,1	0,04	0,1	0,05	0,1
Усього використання	35,95	100	48,02	100	60,03	100,0
Запаси на кінець року	0,05	X	0,03		0,00	X
Коефіцієнт оборотності кооперативного елеватору	1,2	X	1,60	X	2,00	X
Рівень використання потужності крупорушки, %	30	X	65,3	X	100	X

У структурі зернового використання найбільша частка (від 55,4 % в 1 р. до 60,1 % в 3 р.) припадає на реалізацію пшениці ЗБК за кооперативним каналом після її 6-місячного зберігання на кооперативному елеваторі в сприятливий ціновий період. Друге місце за обсягами (від 22,9 % в 1 р. до 17,5 % в 3 р.) займає реалізація регіональним переробним підприємствам, із якими у кооперативу є договірні відносини. Третє місце (16,7 %) займають послуги із доробки та зберігання зерна іншим суб'єктам, які не є членами кооперативу; передбачається, що 50 % товаропотоку шениці проходить доробку на елеваторі 1 місяць, решта 50 % зерна зберігається на елеваторі 9 місяців. Втрати при зберіганні й посівне використання досягають 0,1 % і 4,2 % від загального обсягу (див. табл. 1). Порівняно з іншими напрямками, обсяги пшениці для переробки на крупи в ЗБК Білгород-Дністровського району є незначними (від 0,7 % в 1 р. до 1,5 % в 3 р.), водночас за прогнозний період вони зростають, рівень використання потужності кооперативної крупорушки збільшується від 30 % до 100 %. За виходу

готової продукції 81,1 % [7, с. 3] виробництво круп пшениці зросте з 0,22 тис. т в першому до 0,72 тис. т. в третьому році.

Використовуючи аналітичні й статистичні дані [5, 6, 9], автором розраховано прогнозні показники ефективності функціонування ЗБК Білгород-Дністровського району Одеської області за три роки. Узагальнюючі результати розрахунків наведено у табл. 2. Натуральною основою для вартісних розрахунків став прогнозний баланс товарних потоків продовольчої пшениці 2 класу (див. табл. 1). У ході оцінки обсяги реалізації пшениці за кооперативним каналом були зменшені на величину природних втрат, що виникають у ході сушіння та зберігання зерна на лінійному елеваторі. Рентабельність продукції за даним збутовим напрямом у прогнозному періоді зросла з 28,8 % до 37,78 %, відтворювальна рентабельність – з 48,55 % до 59,65 %. Ціна продажу зерна ЗБК переробним підприємствам у межах контрактної інтеграції знизилася на 5 %, що зменшило показники рентабельності продукції, однак забезпечило її гарантований ринок

збуту.

Таблиця 2

**Прогнозні показники ефективності функціонування
ЗБК Білгород-Дністровського району Одеської області, тис. грн.
[розраховано автором за даними [5, 6, 9], табл. 1]**

Показники	Прогнозний період			Відхилення, +, - (3-1)
	1 рік	2 рік	3 рік	
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1. Загальні витрати	111249,5	154322,0	199002,7	+87753,2
2. Виручка від реалізації продукції (послуг)	145013,1	208641,0	280398,6	+135385,5
3. Чистий дохід (прибуток) від реалізації продукції (послуг)	33763,6	54319,0	81395,9	+47632,3
4. Чиста додана вартість	50984,6	78115,0	112008,9	+61024,3
5. Резервний фонд кооперативу (10%)	3376,4	5431,9	8139,6	+4763,2
6. Чистий дохід (прибуток) кооперативу	30387,3	48887,1	73256,3	+42869,1
7. Рентабельність продукції (послуг), %	27,31	31,68	36,81	+9,5
8. Відтворювальна рентабельність, %	45,83	50,62	56,29	+10,5

За прогнозний період загальний чистий дохід ЗБК Білгород-Дністровського району збільшився у 2,41 рази (з 30,4 до 73,26 млн. грн.). Перевищення темпу приросту загальної виручки від реалізації продукції й послуг кооперативу (93 %) над темпом приросту загальних витрат (79 %) обумовило позитивну тенденцію зростання показників доходності ЗБК. За прогнозний період чиста додана вартість збільшилася з 50,98 до 112 млн. грн., рентабельність продукції (послуг) – з 27,31 % до 36,81 %, відтворювальна рентабельність – з 45,83 % до 56,29 % (див. табл. 2).

У структурі чистого доходу кооперативу за напрямками діяльності найбільша питома вага (74,4 %) припадає на реалізацію пшениці за кооперативним збутовим каналом, друге місце займає реалізація зерна переробним підприємствам (20,6 %). Частки послуг із зберігання зерна іншим суб'єктам і переробки шениці на крупи є незначними і складають у третьому прогнозному періоді 2,9 % і 2,04 % відповідно. Головним чинником, що обумовив такі структурні співвідношення, є розподіл товаропотоків зерна за основними напрямками збуту й використання у прогнозному балансі (табл. 1). Зміни у перерозподілі фізичних обсягів зернопотоків за напрямками використання ЗБК обумовляють відповідні зміни у структурі чистого доходу.

Порівняльний аналіз прогнозних показників ефективності діяльності індивідуальних зернових господарств до і після створення районного ЗБК (табл. 3) свідчить про позитивний тренд зростання даних показників. Так, у третьому прогнозному періоді очікується зростання виручки від реалізації продукції в 1,92 рази, чистої доданої вартості – в 2,27 рази, чистого доходу – в 2,89 рази. При цьому рентабельність продукції зростає з 21 % до 36,81 % (на 15,81 %), від-

творювальна рентабельність – з 40,82 % до 56,29 % (на 15,47 %).

Таким чином, проведені розрахунки вказують на можливість досягнення досить високих показників ефективності ЗБК Білгород-Дністровського району порівняно з рівнями доходності суб'єктів індивідуального сектору зернового ринку, на прогнозований розвиток кооперативу та позитивну динаміку змін чистого доходу, доданої вартості, рентабельності й відтворювальної рентабельності продукції (табл. 2, 3).

До головних чинників, що можуть вплинути на ефективність діяльності районного кооперативу, слід віднести зростання внутрішнього попиту на продовольчу пшеницю та крупи, налагодження довгострокових зв'язків ЗБК з регіональними переробними підприємствами, освоєння нових ринків збуту продукції, додаткові інвестиції в розвиток виробничих потужностей, підтримка місцевих органів влади тощо.

Інституційні зміни теж можуть сприяти зростанню ефективності районних зернових багатофункціональних кооперативів [10]. Так, збільшення граничного обсягу надання послуг обслуговуваними кооперативами з 20 %, що передбачено ст. 1 Закону України «Про кооперацію» [8], до 50 % дозволить збільшити коефіцієнт оборотності кооперативного елеватору і, відповідно, величину чистого доходу кооперативу. Проведені розрахунки свідчать, що зростання обсягів зернозберігаючих послуг, наданих іншим суб'єктам, з 20 % до 50 % від обороту кооперативу дозволить у третьому прогнозному періоді збільшити величину чистої доданої вартості і доходу його членів у 3,1 рази, рівень рентабельності й відтворювальної рентабельності – в 1,2 рази, а також отримати додатково 4501,8 тис. грн. чистого доходу для його розподілу між членами кооперативу.

**Порівняльний аналіз прогнозних показники ефективності діяльності
індивідуальних зернових господарств до і після створення
ЗБК Білгород-Дністровського району Одеської області, тис. грн.
[розраховано автором за даними табл. 1, 2]**

Показники	Реалізація за корпоративним «іншим» каналом			Реалізація та переробка пшениці у ЗБК			Темп росту, пункти (3рік) 6/3
	Прогнозний період						
	1рік	2рік	3рік	1рік	2рік	3рік	
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1. Загальні витрати	68010	93854	120837	111250	154322	199003	1,65
2. Виручка від реалізації продукції	75911	108806	146209	145013	208641	280399	1,92
3. Чистий дохід (прибуток)	7901	14953	25372	30387	48887	73256	2,89
4. Чиста додана вартість	25612	36710	49330	50985	78115	112009	2,27
5. Рентабельність продукції, %	11,62	15,93	21,00	27,31	31,68	36,81	1,75
6. Відтворювальна рентабельність, %	37,66	39,11	40,82	45,83	50,62	56,29	1,38

ВИСНОВКИ

У ході дослідження обґрунтовано головну мету та завдання створення регіональних ЗБК, очікувані ефекти у триєдності економічної, соціальної та екологічної складових. Розроблено методичні положення щодо оцінки передумов створення й ефективності функціонування зернового багатofункціонального кооперативу, відмінною рисою яких є розрахунок балансу зернових потоків кооперативного елеватору у натуральному вимірі, порівняльний аналіз ефективності індивідуальних господарств до і після процесу кооперації, використання оновлених показників ефективності, зокрема, чистої доданої вартості та відтворювальної рентабельності продукції. Запропоновані методичні положення апробовано в ході оцінки ефективності діяльності ЗБК Білгород-Дністровського району Одеської області, що дозволило оцінити динаміку змін прогнозних показників ефективності. Показано вплив інституційних змін на діяльність ЗБК.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в розвитку теоретико-методичних підходів до оцінки ефективності діяльності ЗБК. Прикладне значення отриманих результатів визначається можливістю їх використання як окремими виробниками, кооперативами, так і регіональними органами влади в ході оцінки прогнозної ефективності ЗБК та обґрунтування доцільності їх державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Борщевський В.В., Магас В.М. Сільськогосподарська кооперація: ринкові механізми розвитку. *Економіка АПК*. 2014. №10. С. 14-19.
2. Зіновчук В.В. Організаційно-правові засади становлення сільськогосподарської кооперації в Україні. *Вісник ЖНАЕУ*. 2012. № 1, т.2. С. 3-12.
3. Корінець Р.Я., Малік М.Й. Інформаційне забезпечення сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Ук-

раїні. *Економіка АПК*. 2016. № 8. С. 61-70.

4. Нікішина О.В. Методичний підхід до оцінки відтворювальної ефективності кооперативного збутового каналу на зерновому ринку України. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Т. 8. Вип. 3. С. 3-15.

5. Статистичний щорічник Одеської області за 2016 рік; за ред. Т.В. Копилової. *Одеса: Головне управління статистики в Одеській області*, 2017. 439 с.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.05.2018р.)

7. Про кооперацію: Закон України № 1087-IV від 10 липня 2003 р. Редакція від 06.11.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1087-15> (дата звернення: 17.05.2018 р.)

8. Господаренко Г.М., Любич В.В., Полянецька О.І. Вихід і якість круп'яних продуктів із зерна сортів і ліній пшениць. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2017. №4. С. 11-17.

9. Бібікова Н.О. Тенденції і проблеми розвитку індивідуальних зернових господарств у контексті забезпечення продовольчої безпеки України та її регіонів. *Економічні інновації*. 2017. Вип. 65. С. 15-27.

10. Нікішина О.В., Бібікова Н.О. Інституційні основи формування сільськогосподарських кооперативів та їх роль у розвитку аграрної економіки. *Економічні інновації*. 2018. Вип. 66. С. 136-148.

References

1. Borshhevskiy V.V., Magas V.M. (2014). Agricultural cooperation: market mechanisms of development. *Economy of agroindustrial complex*, 10, pp. 14-19 [in Ukrainian].
2. Zinovchuk V.V. (2012). Organizational and legal basis for the establishment of agricultural cooperatives in Ukraine. *Bulletin of Zhytomyr National Agroecological University*, 1, vol.2, pp. 3-12 [in Ukrainian].
3. Korinecz R.Y., Malik M.I. (2016). Information provision of agricultural servicing cooperation in Ukraine. *Economy of agroindustrial complex*, 8, pp. 61-70 [in Ukrainian].
4. Nikishyna O.V. (2016). Methodological approach to evaluation reproduction efficiency cooperative sales channel on

grain market of Ukraine. *Economy of food industry*, 8, vol. 3, pp. 3-15 [in Ukrainian].

5. *Statistical Yearbook of Odessa Oblast for 2016*. T.V. Kopylova (Ed.). Odessa: Main Department of Statistics in the Odessa Oblast, 2017. 439 p. [in Ukrainian].

6. Official site of State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. On cooperation: Law of Ukraine 1087-IV dated July 10, 2003, editing dated 06.11.2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1087-15> [in Ukrainian].

8. Gospodarenko G.M., Lybych V.V., Polyaneczka O.I.

Output and quality of cereal grains from grains of varieties and lines of wheat. *Newsletter of the Poltava State Agrarian Academy*, 2017, 4, pp. 11-17 [in Ukrainian].

9. Bibikova N.O. (2017). Trends and problems of development of individual grain farms in the context of ensuring food security of Ukraine and its regions. *Economic innovation*, vol. 65, pp. 15-27 [in Ukrainian].

10. Nikishyna O.V., Bibikova N.O. (2018). Institutional foundations of formation agricultural cooperatives and their role in the development of agrarian economy. *Economic innovation*, vol. 66, pp. 136-148 [in Ukrainian].

БЛЯК

УДК 338.22.405

Тетяна Олександрівна
Tati93@ukr.net

МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ НА ОСНОВІ SMART-ПІДХОДУ

MECHANISM OF DEVELOPING STRATEGY BASED ON SMART APPROACH

старший викладач,
Житомирський
державний технологічний
університет

У статті доведено необхідність поглиблених досліджень новітніх методик стратегічного управління для забезпечення сталого розвитку вітчизняних підприємств. Досліджено економічний зміст та значення SMART-підходу у забезпеченні стратегічного розвитку підприємства. Обґрунтовано відповідність визначених критеріїв SMART з розробленою концепцією «управління за цілями» підприємства. Здійснено узагальнення змісту основних критеріїв у процесі розробки стратегії організації на основі SMART-підходу. Розроблено механізм формування та реалізації окремих критеріїв системи стратегічного цілеутворення SMART.

* * *

В статье доказана необходимость углубленных исследований новейших методик стратегического управления для обеспечения устойчивого развития отечественных предприятий. Исследовано экономическое содержание и значение SMART-подхода в обеспечении стратегического развития предприятия. Обосновано соответствие определенным критериям SMART с разработанной концепцией «управление по целям» предприятия. Осуществлено обобщение содержания основных критериев в процессе разработки стратегии организации на основе SMART-подхода. Разработан механизм формирования и реализации отдельных критериев системы стратегического целеполагания SMART.

* * *

Introduction. The article proves the necessity of in-depth researches of the newest methods of strategic management to ensure the sustainable development of domestic enterprises. It is proved that this requires the development of new organizational and application tools capable of delivering strategic development performance while at the same time offsetting the complexity of doing business by improving SMART-characteristics of the enterprise. It is substantiated that the scientific problem of developing a strategy for the development of enterprises based on the SMART approach is extremely relevant.

Purpose. The purpose of the work is theoretical substantiation and formation of organizational and methodological approaches to the functioning of the mechanism for developing a strategy based on the SMART approach.

Results. The economic content and significance of the SMART approach in providing strategic development of the enterprise are investigated. Studies show that the SMART mnemonic abbreviation, components of which are criteria for setting tasks in strategic management and personal development. Specific, measurable, achievable, relevant, time-bound specific, measurable, achievable, expedient, limited in time. It is believed that meeting the objectives of the above criteria greatly increases the likelihood of their implementation and the achievement of the overall strategic goal. The compliance of certain criteria of SMART with the developed concept of "management by objectives" of the enterprise is substantiated. The achievement of the strategic goal depends on its formulation, and the first step to the success of the case is correctly formed goals. Therefore, SMART goals are smart goals. Accordingly, correct statement of purpose means that the goal must be concrete, measurable, achievable, meaningful and correlated with a specific term. Summarized the content of the main criteria in the process of developing an organization strategy based on the SMART approach. The mechanism of formation and implementation of separate criteria of the system of strategic goal-setting SMART is developed.

Conclusion. According to the results of the research, it can be argued that SMART technology (SMART) is a modern approach to setting strategic goals that are really "working" and are being implemented. SMART Integration System allows at the stage of goal determination to summarize all available information, set reasonable working hours, determine the sufficiency of resources, and provide all participants in the strategic management process with clear, precise, and specific tasks. The main prospects for further research in this area should be the formation of organizational and applied recommendations on the use of SMART-approach in the practice of developing strategies for the development of domestic enterprises.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, стратегічний розвиток, управління за цілями, SMART-підхід, сталий розвиток

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, стратегическое развитие, управление по целям, SMART-подход, устойчивое развитие

Keywords: strategy, strategic management, strategic development, goal management, SMART approach, sustainable development

ВСТУП

Забезпечення сталого розвитку підприємств є важливою проблемою сучасної української економіки, яка зумовлює необхідність поглиблених досліджень новітніх методик стратегічного управління. Стратегія розвитку підприємств в умовах зростання обсягу інформації та кола управлінських завдань, що ускладнюють процеси та функціональне наповнення ме-

неджменту, здійснюється на тлі бурхливого розвитку інноваційних підходів і технологій розробки стратегічних рішень. Формування типової стратегії, повинно відбуватися у певній послідовності відповідно до універсальних вимог щодо її змісту, який повинен відповідати стратегічним цілям підприємства.

Водночас, сама стратегія має відповідати вимогам, так званих, SMART-характеристик: Specific – точність

і чіткість; Measurable – кількісне вираження; Achievable – досяжність; Related – відповідність стратегічному баченню та інтересам виконавців; Time-bound – часовий горизонт. За цими критеріями потрібно оцінювати відповідність стратегії науковим стандартам. Водночас, це потребує розроблення нових організаційних та прикладних інструментів, здатних забезпечити результативність стратегічного розвитку, одночасно компенсуючи ускладнення умов ведення бізнесу за рахунок покращення SMART-характеристик підприємства. Отже, наукова проблематика розробки стратегії розвитку підприємств на основі SMART-підходу стає вкрай актуальною.

Питанням розробки стратегії на основі SMART-підходу присвячені роботи таких відомих зарубіжних вчених, як П. Друкера, Дж. Дорана, П. Майєра, Дж. Б. Куїнна, Б. Карлофа, Д. Кліланда, А. Томпсона та ін.. Окремі аспекти використання SMART-підходу у стратегічному управлінні підприємствами досліджувались такими вченими як В. Герасимчук, І.Жалінська В. Леонтєв, Г.Осовська, О. Тридід, О.Фішук. Водночас, особливості функціонування вітчизняних підприємств в умовах ринкових трансформацій зумовлюють необхідність поглиблення науково-теоретичних підходів щодо комплексного дослідження процесу розробки стратегії на основі SMART-підходу.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є теоретичне обґрунтування й формування організаційно-методичних підходів щодо функціонування механізму розробки стратегії на основі SMART-підходу.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані та вирішені такі завдання:

- дослідити економічний зміст та значення SMART-підходу у забезпеченні стратегічного розвитку підприємства;
- здійснити узагальнення змісту основних критеріїв у процесі розробки стратегії організації на основі SMART-підходу;
- розробити механізм формування та реалізації окремих критеріїв системи стратегічного цілеутворення SMART.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В основу дослідження покладено методи аналізу і синтезу, абстрагування, аналогії, розрахунково-конструктивний. Інформаційно-нормативною базою дослідження стали довідково-нормативні матеріали і наукова література з теми дослідження, матеріали наукових конференцій, монографічні та періодичні видання.

РЕЗУЛЬТАТИ

В сучасних умовах однією із найважливіших передумов ефективного управління будь-якою господарюючою комерційною системою є уміння визначати стратегічні перспективи підприємства з урахуванням, як різноманітних внутрішніх факторів впливу, так і чинників зовнішнього середовища. Довгостроковий стійкий розвиток будь-якого підприємства, його економічне зростання забезпечуються правильним вибором цільових орієнтирів та засобів їх реалізації, які дозволяють найкращим чином використовувати наявні ресурси та компетенції.

Дослідження засвідчують, що SMART - мнемонічна аббревіатура, компоненти якої є критеріями постановки завдань у стратегічному управлінні та персональному розвитку. Утворена зі слів (англ. specific, measurable, attainable, relevant, time-bound) – конкретність, вимірюваність, досяжність, доцільність, обмеженість у часі. Вважається, що відповідність завдань наведеним критеріям значно збільшує ймовірність їх виконання та досягнення загальної стратегічної мети.

Критерії SMART часто асоціюють з концепцією «управління за цілями» Пітера Друкера. Однак, вперше термін згадувався в листопаді 1981 р. в публікації Джорджа Дорана в журналі «Management Review». Пізніше, Пол Майєр описував характеристики цілей SMART в книзі «Attitude is Everything» [1, с. 316].

Розглянемо, узагальнено, зміст основних критеріїв у процесі розробки стратегії організації на основі SMART-підходу (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнення змісту основних критеріїв у процесі розробки стратегії організації на основі SMART-підходу [узагальнено за [3; 5; 7]]

Літера (значення)	Характеристика
1	2
S Specific (Конкретний)	Пояснюється, що саме необхідно досягти. Наприклад, «збільшити чистий прибуток власного підприємства на 12% досягнувши значення 100 тис.грн. в місяць».
M Measurable (вимірюваний)	Пояснюється, у чому буде вимірюватися результат. Якщо показник кількісний, то необхідно становити одиниці виміру, якщо якісний, то необхідно встановити еталон відносини. Наприклад: збільшити прибуток власного підприємства на 25%, щодо чистого прибутку поточного року, або збільшити чистий прибуток власного підприємства на 100 тис.грн. на місяць, або збільшити прибуток власного підприємства на 25% щодо чистого прибутку минулого року.
A Attainable, Achievable (Досяжний)	Пояснюється, за рахунок чого планується досягти мети. І чи можливо її досягти взагалі? Наприклад, «збільшити прибуток власного підприємства на 25%, щодо чистого прибутку поточного року, за рахунок зниження собівартості продукції, автоматизації ресурсомістких операцій і скорочення штату зайнятих на виконанні автоматизованих операцій співробітників на 80% від поточної кількості».

Продовження табл. 1

1	2
<p>R Relevant (realistic) (Актуальний)</p>	<p>Визначення істинності мети. Чи справді виконання даного завдання дозволить досягти бажаної мети? Необхідно упевнитися, що виконання даного завдання дійсно необхідно. Наприклад, якщо брати «скорочення штату зайнятих на виконанні автоматизованих операцій співробітників на 80%» в якості окремої підзадачі, яка також ставиться по SMART, то співробітників можна не звільняти, а перевести на інші посади, на яких ці співробітники зможуть принести компанії прибуток, а не просто економію. Якщо брати страхову компанію, то замість звільнення, співробітникам можна запропонувати продовжити роботу в якості агента, або не витратити кошти на автоматизацію, а просто збільшити норму виробітку.</p>
<p>T Time-bound (Обмежений у часі)</p>	<p>Визначення часового проміжку по настанню / закінченню якого повинна бути досягнута мета (виконана задача). Наприклад, «До закінчення другого кварталу наступного року збільшити прибуток власного підприємства на 25%, щодо чистого прибутку поточного року, за рахунок зниження собівартості продукції, автоматизації ресурсноємких операцій і скорочення штату зайнятих на виконанні автоматизованих операцій співробітників на 80% від поточної кількості».</p>

У процесі розробки стратегії необхідно дати відповідь на два ключових питання [3, с.100]:

1. Що таке мета у стратегічному розвитку?

Мета - це те, до чого прагнуть, чого хочуть досягти; призначення, сенс дій, що робляться; бажаний на даний момент стан будь-якого проекту в результаті виконаної роботи.

2. Як необхідно ставити цілі, щоб вони були досягнуті і з тим результатом, який вам необхідний?

Цілі повинні бути розумними.

Отже, досягнення стратегічної мети залежить від її формулювання, і перший крок до успіху справи – правильно сформовані цілі. Таким чином, SMART цілі - розумні цілі.

Відповідно, правильна постановка мети означає, що мета повинна бути конкретною, вимірюваною, досяжною, значущою і співвідноситися з конкретним терміном [9, с. 54].

У контексті цієї наукової проблематики проведемо більш ґрунтовне дослідження механізму формування та реалізації кожного окремого критерію системи стратегічного цілеутворення SMART [6; 8; 9].

1. Конкретність. Ставлячи завдання, перш за все, потрібно задати собі питання: що ви хочете отримати в результаті її виконання? Чому важливий цей критерій? В думках кожного керівника формується своє бачення результату виконання завдання (ідея один - I1). Під час викладу мети у співробітника формується своє уявлення результату (ідея два - I2). В результаті може вийти, що ви і співробітник по-різному уявляєте собі одну і ту ж мету (тобто I1 та I2). Щоб цього не сталося, необхідний зворотній зв'язок: потрібно переконатися, чи правильно співробітник зрозумів поставлене перед ним завдання. Тобто досягти однозначного розуміння відповіді на питання, що потрібно отримати в результаті виконання мети. При цьому необхідно прагнути до того, щоб було якомога менше понять за замовчуванням. Інакше зростає ризик не досягти того, що задумано, особливо у нових і нестандартних ситуаціях.

2. Вимірюваність. Вимірюваність мети передбачає наявність критеріїв (вимірювачів), які дозволили б визначити, чи досягнута поставлена мета і в якій мірі. Якщо немає вимірників, дуже складно оцінити результати виконаної роботи і об'єктивно контролювати

процес.

В якості критеріїв досягнення мети можна використовувати [8, с. 394]:

- відсотки, співвідношення (цей критерій можна застосувати до ситуацій, в яких є можливість планувати і аналізувати повторювані події, наприклад, при постановці мети збільшити обсяг продажів вимірником може виступити збільшення обсягу продажів на певний відсоток);

- зовнішні стандарти (застосовувані у випадках, коли необхідно отримати оцінку з боку, наприклад, при виконанні завдання підвищити рівень сервісу критерієм її виконання з'явиться позитивний відгук клієнта);

- частота того, що відбувається (припустимо, робота менеджера з продажу буде успішною, якщо кожен другий (третій, п'ятий) клієнт повторно звернеться до нього за послугою);

- середні показники (цей вимірювач можна використовувати, коли немає необхідності прориву в результатах діяльності, а потрібно лише забезпечити стабільність і підтримати якість роботи, наприклад, три (п'ять, десять) відвідувань магазинів торговим представником в місяць);

- час (за такий-то термін необхідно досягти таких результатів, наприклад, збільшити обсяг продажів на 30 % за 6 місяців);

- заборони (не можна робити те-то і те-то, інакше буде покарання; це специфічний критерій, але його іноді можна успішно використовувати, наприклад мета - знизити запізнення, критерій: за кожне запізнення - штраф);

- відповідність корпоративним стандартам (в організації розробляються свої стандарти, критерій відповідності: виконувати роботу так, як прийнято у нас);

- затвердження у керівництва (тобто «мені, керівнику, має сподобатися», оскільки це може бути і суб'єктивна думка, проте, якщо співробітник на момент постановки задачі знає, що використовується саме такий критерій оцінки, то він буде прагнути отримати зворотній зв'язок в процесі виконання роботи, наприклад, завдання - розробити проект маркетингових заходів не пізніше 20 січня, критерій - «затвердити у мене»).

3. Досяжність. При постановці завдань необхідно

враховувати професійні можливості і особистісні якості своїх співробітників, тобто відповісти на питання: як утримати баланс між напруженістю роботи і досяжністю результату. У цьому допоможе механізм установки планки цілей. Суть його полягає в тому, щоб ставити цілі співробітникам, що відповідають їх досвіду та індивідуальним особливостям. При цьому не має занижуватися планка і зберігатися досить інтенсивний ритм роботи. У ситуації, коли необхідно підвищити загальні показники роботи колективу, до співробітника, що має і без того високі результати, і до співробітника, який ледь встигає виконувати наявні норми, потрібен різний підхід. Те ж можна сказати і щодо нових співробітників і співробітників, які вже давно працюють в компанії. Більш точно трактування слова «досяжність» стосовно до контексту цілі, дозволяє говорити про параметр «індивідуально-досяжна», тобто мета завжди повинна кидати ризик і виклик, виводити людини (співробітника) із зони комфорту і занурювати його в зону зростання, при цьому зберігаючи здатність реалізуватися у разі додавання зусиль з боку людини (співробітника).

Доцільно виділяти кілька типів співробітників в колективі [9, с. 221]:

- досвідчений співробітник, амбітна «зірка»;
- досвідчений співробітник, ініціативний, в міру амбітний;
- досвідчений співробітник, прихильник стабільності, рутини;
- давно працюючий співробітник, безініціативний, невпевнений у собі;
- новий співробітник, тільки що прийшов в компанію.

Тепер подивимося, які бувають варіанти установки планки цілей. Для цього візьмемо середню норму (середній показник) роботи колективу на даний момент і найвищий показник найрезультативнішого працівника (межа можливостей). І для кожного з виділених нами типів співробітників встановимо свою планку цілей, яка забезпечить найбільш ефективне вирішення поставлених завдань.

Перший варіант установки планки цілей передбачає поетапне підвищення результатів роботи. Спочатку керівник незначно підвищує планку, щоб зрозуміти, наскільки співробітник підготовлений до виконання більш високих вимог, а потім, судячи з результату, підвищує планку ще і ще. Такий підхід ефективно використовувати по відношенню до співробітників, які щойно прийшли в компанію, і ще складно зрозуміти, на що в дійсності вони здатні. Також поступово підвищувати планку доцільно, якщо співробітник хоча і давно працює в компанії, але не впевнений в собі, тому не проявляє ініціативи і самостійності. Поступово ставлячи йому більш високі цілі, ви дасте йому можливість переконатися в тому, що він все робить правильно.

Другий варіант - постановка мети, при якій потрібно збільшити результативність діяльності, наполовину наблизившись до межі можливостей. Таке завдання підійде тим членам колективу, які мають тривалий досвід роботи в компанії, що успішно справляються зі своїми завданнями, однак не шукають новизни і не прагнуть виділитися. Пряма уста-

новка на підвищення продуктивності праці хоча і може викликати деякий опір з боку співробітника, але цілком здійсненна в силу його компетентності.

При третьому варіанті установки планки цілей ставиться завдання, щоб значно підвищити показники роботи і наблизитися до граничних показників. Досвідчені і ініціативні співробітники, які прагнуть до кар'єрного росту, вже в силу бажання домогтися більшого готові до того, щоб працювати більш напружено і досягати більш високих результатів.

І нарешті, четвертий варіант - постановка мети вище межі можливостей. Як вже можна зрозуміти висновок, така мета підійде найбільш амбітним членам колективу. Ці співробітники мають високі результати роботи, але для того, щоб залишатися першими, їм також необхідно підвищувати планку, ставити важчі завдання по відношенню до тих, що вони вже вирішили [10, с.192].

Таким чином, з огляду на досвід і індивідуальні особливості особистості підлеглих, можна ставити їм такі цілі, щоб при досить напруженому ритмі роботи вони могли досягати поставлених перед ними цілей.

4. Значимість. Це наступний критерій постановки розумних цілей. Розмірковуючи над тим, чи володіє завдання значимістю, потрібно відповісти на питання, навіщо співробітнику необхідно виконати це завдання, тобто чому воно важливе з точки зору цілей більш високого рівня (аж до стратегічних). При формулюванні мети необхідно заздалегідь визначати, для чого необхідно її виконання. Іншим словом перевірки коректності і правильності формулювання мети необхідно перевірити це нескінченним питанням «Навіщо?». Перевірку також можна зробити за допомогою «перевірки другою метою». Якщо Ви можете сформулювати наступну мету і ця мета також може пройти тест щодо нескінченних питань.

5. Обмеженість у часі. Остаточним критерієм для гарної мети є те, що вона залежить від часу. Іншими словами, це не просто «покращити обслуговування клієнтів на 12 відсотків», це «поліпшення обслуговування клієнтів на 12 відсотків протягом найближчих 12 місяців». Отже, мета по SMART повинна бути обмежена по виконанню в часі, а значить повинен бути визначений фінальний термін, перевищення якого говорить про невиконання мети. Встановлення тимчасових рамок і обмежень для виконання мети дозволяє зробити процес управління контрольованим. При цьому тимчасові рамки повинні бути визначені з урахуванням можливості досягнення мети у встановлені терміни.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що технологія SMART (СМАРТ) - це сучасний підхід до постановки стратегічних цілей, які реально «працюють» та виконуються. Система цілеутворення SMART дозволяє на етапі визначення мети узагальнити всю наявну інформацію, встановити прийнятні терміни роботи, визначити достатність ресурсів, надати всім учасникам процесу стратегічного управління ясні, точні, конкретні завдання. Головними перспективами подальших досліджень за даним напрямком повинно бути формування організаційно-

прикладних рекомендацій щодо використання SMART-підходу у практиці розробки стратегій розвитку вітчизняних підприємств.

Список використаних джерел

1. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление. СПб.: Питер, 2012. 496 с.
2. Белошапка В.А. Стратегическое управление: принципы и международная практика. К.: Абсолют-В, 2014. 352 с.
3. Боумэн К. Основы стратегического менеджмента. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2011. 175 с.
4. Грант Р.М. Современный стратегический анализ. СПб.: Питер, 2013. 560 с.
5. Катькало В.С. Эволюция теории стратегического управления. СПб.: Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2012. 548 с.
6. Кемерон Э. Управление изменениями. М., 2013. С. 113-155.
7. Ковени М. Стратегический разрыв: Технологии воплощения корпоративной стратегии в жизнь. М.: Альпина Бизнес Букс, 2014. 232 с.
8. Мескон Майк. Основы менеджмента. Издательство "Дело", 2009. 704 с.
9. Немцов В.Д. Менеджмент організацій: навч. посібн. для студ. вузів. К.: ЕксОб, 2012. 392 с.

10. Стадник В.В. Менеджмент. К.: Вид-во "Академ-видав", 2011. 472 с.

References

1. Aaker D. Strategic market management. St. Petersburg: Peter, 2012. 496 p.
2. Beloshapka V.A. Strategic management: principles and international practice. Kyiv: Absolute-B, 2014. 352 p.
3. Bouman K. Fundamentals of strategic management. Moscow: Banks and stock exchanges, UNITI, 2011. 175 p.
4. Grant R.M. Modern strategic analysis. St. Petersburg: Peter, 2013. 560 p.
5. Katkalo V.S. Evolution of the theory of strategic management. St. Petersburg: Published. house of St. Petersburg. state. University, 2012. 548 p.
6. Kameron E. Change management. M., 2013. pp. 113-155.
7. Koveney M. Strategic gap: Technologies for implementing corporate strategy. Moscow: Alpina Business Books, 2014. 232 p.
8. Meskon Mike. Fundamentals of management. Publishing house "Delo", 2009. 704 p.
9. Nemtsov V.D. Organizational management. Kyiv: EksOb, 2012. 392 p.
10. Stadnik V.V. Management. Kyiv: View of the Academy of Science, 2011. 472 p.

БОГАЧОВА

Ася Володимирівна
ioni777.ab@gmail.comк.е.н., доцент, Київський
національний лінгвістичний
університет,

УДК 338.1

ЛОГІСТИКА ФОРМУВАННЯ ТРАНСФЕРТНИХ ЦІН НА ВИРОБНИЧИХ
ПІДПРИЄМСТВАХLOGISTICS OF TRANSFER PRICES FORMATION AT THE INDUSTRIAL
ENTERPRISES

Стаття присвячена визначенню змісту і суті трансфертних цін, як однієї з функцій виробничої логістики. Розглянуто можливість формування логістичної системи трансфертного ціноутворення при управлінні внутрішніми матеріальними потоками виробничого підприємства.

* * *

Статья посвящена определению содержания и сути трансфертных цен, как одной из функций производственной логистики. Рассмотрена возможность формирования логистической системы трансфертного ценообразования при управлении внутренними материальными потоками производственного предприятия.

* * *

The article is devoted to determining the content and essence of transfer prices as one of the functions of industrial logistics. Introduction: organizing of internal logistic system, expect the analyze of the nature of the production cycle, type of production, the system of supplying the main production and supplying material resources to the workplaces, the system of norms, Purpose: the main goal of transfer pricing is to maximize the company's total profit. Transfer prices are necessary for the organization of commercial settlement between the competing divisions of the firm. Results: the possibility of using the "Profit split method" system in relation to the workshop centers of costs in the case of the sequential processing of labor objects, adherence to the principle of proportionality between workshop stages of processing and single-name-production is considered. This type of analysis of the "cost-volume-profit" relationship is one of the most effective means of planning and forecasting the activities of an enterprise. Transfer prices for products transferred from the shop to the workshop can be determined either on the basis of only direct variable costs or on the basis of full cost accounting. The first approach corresponds to the basic principles and content of the "direct-costing" system; the second - provides correspondence with the definition of wholesale prices of the enterprise for marketable products, which corresponds to the currently accepted system of accounting for production units at domestic enterprises and the unity of methodological approaches to determining performance indicators of production departments and the enterprise as a whole It helps business leaders to identify the optimal proportions between variables and constant costs, price and volume of sales. Conclusion: the possibility of forming a logistics system for transfer pricing in the management of internal material flows of a production enterprise is considered. Logistical decisions in relation to a factor of pricing usually render direct influence on achievement by the enterprise of the strategic purposes put by a management from the conditions dictated by the competitive environment. Purposeful management of the "cost-price" mechanism, the rapid change in their ratio under changing business conditions will increase the potential for profit formation of the enterprise.

Ключові слова: виробнича логістика, трансфертні ціни, багатостадійне виробництво, матеріальний потік, витрати

Ключевые слова: производственная логистика, трансфертные цены, многостадийное производство, материальный поток, затраты

Keywords: production logistics, transfer prices, multi-stage production, material flow, costs

ВСТУП

Основними функціями виробничої логістики є забезпечення якісного, своєчасного і комплектного виробництва продукції відповідно до господарських договорів, скорочення виробничого циклу і оптимізація витрат на виробництво. Її завдання стосуються управління внутрішніми матеріальними потоками підприємства.

Сучасне промислове виробництво включає виробничо-технологічні підрозділи, які здійснюють виробництво напівфабрикатів, деталей, компонентів, складальних одиниць з вихідної сировини і матеріалів, а потім складання готової продукції з цих елементів, так і велика кількість допоміжних підрозділів, які об'єднує «інфраструктура» виробництва [4].

При організації на виробництві внутрішньої логістичної системи необхідно проаналізувати особливості

підприємства, характер виробничого циклу, його тип виробництва, систему постачання основного виробництва і подачі матеріальних ресурсів на робочі місця, систему норм, параметри ефективності використання ресурсів [2].

МЕТА РОБОТИ

Оптимізація витрат на виробництво, як функція виробничої логістики, може бути реалізована за допомогою трансфертного ціноутворення. Основна мета трансфертного ціноутворення – максимізація загального прибутку фірми. Трансфертні ціни необхідні для організації комерційного розрахунку між змагаються підрозділами фірми. З їх допомогою не тільки виробляється вартісна оцінка продукції, що реалізується всередині підприємства, а й розподіл і віднесення загального результату діяльності підприємства на окремі структурні підрозділи.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

Для оцінки трансфертного ціноутворення на промислових підприємствах із послідовним процесом виробництва було використано метод пропорційного розподілу прибутку (Profit split method).

Сутність даного методу полягає у визначенні частки прибутку окремого філіалу до валового прибутку підприємства у цілому і порівнянні її з прибутковістю, яку мала б незалежна компанія, що виконує аналогічні функції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розглянемо можливість застосування системи «Profit split method» стосовно до цеховим центрам витрат при послідовній обробці предметів праці, дотримання принципу пропорційності між цеховими стадіями обробки і одно-номенклатурному виробництві.

Послідовний процес виробництва включає ряд стадій, що здійснюються, залежно від технологічних особливостей та виробничої структури, послідовно або послідовно-паралельно [3, с. 43].

Витрати виробництва товарної продукції являють собою процес послідовної акумуляції витрат всіх попередніх стадій виробництва продукції. Витрати виробництва на окремих стадіях поглинаються на наступних по собівартості передачі напівфабрикатів. При цьому постійні витрати j -го структурного виробничого підрозділу трансформуються в змінні витрати $j+1$ -го підрозділу у вигляді витрат на заданий у виробництво ($j=1,2,...,n-1$).

На рис. 1а представлена загальна схема акумуляції витрат виробництва та їх трансформації при послідовних стадіях виробничого процесу.

Виробничу собівартість продукції j -го структурного підрозділу C_j можна представити як суму змінних C_{vj} і постійних витрат C_{fj} . У свою чергу, змінні витрати C_{vj} включають перехідні витрати по собівартості передачі матеріалів і напівфабрикатів з $j-1$ -го виробничого підрозділу C_{j-1} і додаткові m_j – витрати купівельних напівфабрикатів, допоміжних та інших матеріалів. Крім того, до складу змінних витрат включаються власні витрати підрозділу (C_{vcobj}).

Залежність витрат C_n і виручки Q_p від обсягів виробництва Q_n представлена на рис. 1-б. Даний вид аналізу взаємозв'язку «витрати–обсяг–прибуток» – один з найбільш ефективних засобів планування і прогнозування діяльності підприємства. Він допомагає керівникам підприємств виявити оптимальні пропорції між перемінними і постійними витратами,

ціною й обсягом реалізації. Економісти, аудитори, експерти та консультанти, використовуючи даний метод, можуть дати більш глибоку оцінку результатів діяльності підприємства і точніше обґрунтувати рекомендації для поліпшення роботи підприємства. Такий аналіз на практиці іноді називають аналізом точки беззбитковості. Точка беззбитковості, при якій виручка і обсяг виробництва підприємства забезпечують покриття всіх витрат і нульовий прибуток, називають також «критичною» або «мертвою», чи точкою «рівноваги» [Ошибка! Источник ссылки не найден].

З урахуванням прийнятих позначень виробничу собівартість продукції j -го структурного підрозділу можна представити у вигляді:

$$C_j = C_{j-1} + C_{vcobj} + C_{fj} \tag{1}$$

Перехідні та додаткові витрати відображаються в заданому виробництві, а власні – втрати і відходи металу, а також у витратах по переділу.

Для першого підрозділу в технологічному ланцюгу виробництва продукції C_{j-1} являє витрати вихідних матеріальних ресурсів m_0 .

Виходячи з формули 1, приріст змінних витрат j -го структурного підрозділу щодо $j-1$ -го визначається за виразом:

$$\Delta C_{vj} = C_{vj} - C_{vj-1} = C_{vcobj} + C_{fj-1} \tag{2}$$

Загальний приріст змінних витрат ΔC_{v0} буде дорівнює:

$$\Delta C_{v0} = \sum_1^n \Delta C_{vj} = C_{vn} - m_0 \tag{3}$$

Внесок j -го структурного підрозділу змінні витрати C_{vj} , зменшених на суму первинних матеріальних витрат m_0 , можна визначити за допомогою коефіцієнта:

$$K_{vj} = \frac{\Delta C_{vj}}{C_{vn} - m_0} \tag{4}$$

Встановлені значення коефіцієнта можуть бути використані для визначення внутрішньозаводських розрахункових цін.

Якщо цех, розташовуючи резерви виробничих потужностей, поряд з випуском напівфабрикатів для наступних цехів, виробляє товарну продукцію, то вираз (2.2) прийме вигляд:

$$\Delta C'_{vj} = C_{vcobj} + C_{fj-1} + C_{vcobj}^T \tag{5}$$

де C_{vcobj}^T – власні змінні витрати у собівартості товарної продукції j -го структурного підрозділу; а сума $C_{vcobj} + C_{fj-1}$ – приріст змінних витрат у собівартості продукції j -го підрозділу, переданих іншим цехам.

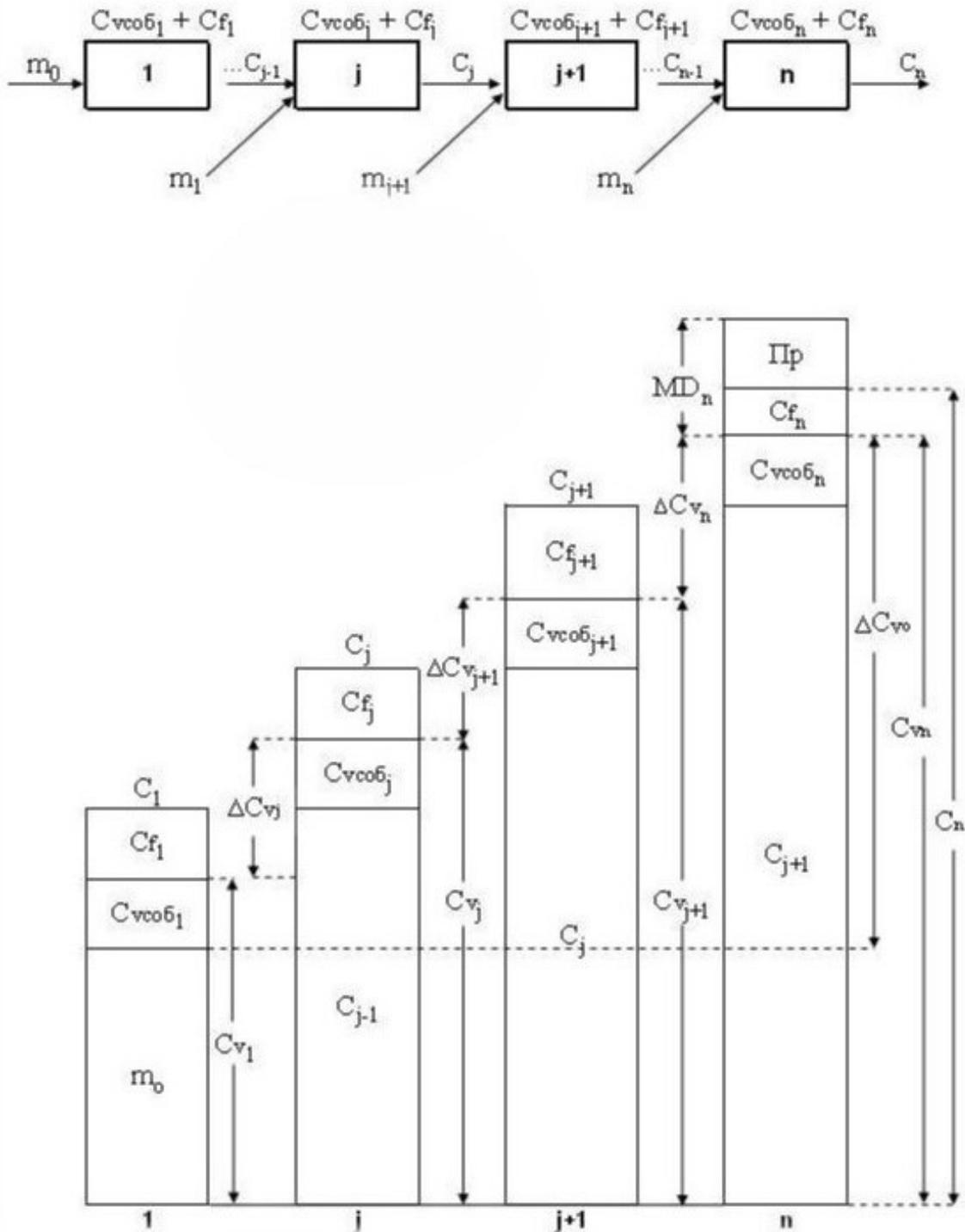

Рис. 1 (а, б). Логістична схема акумуляції і трансформації витрат при послідовних стадіях виробничого процесу [розроблено автором]

При цьому загальний приріст змінних витрат складе:

$$\Delta C'_{v0} = C_{vn} + \sum_{j=1}^{m-1} C_{vcoбj}^T - m_0, \quad (6)$$

а внесок j-го структурного підрозділу змінні витрати підприємства буде визначатися за виразом:

$$K_{vj} = \frac{\Delta C'_{vj}}{\Delta C'_{v0}}. \quad (7)$$

Виходячи з даних наведених вище собівартість виробництва продукції в замикаючому підрозділі можна представити у вигляді виразу:

$$C_n = m_0 + \sum_1^n C_{vcoбj} + \sum_1^{n-1} C_{fj} + C_{fn}. \quad (8)$$

Питома маржинальний прибуток визначається як різниця між оптовою ціною підприємства і змінними витратами. З урахуванням виразу (2.8) питома маржинальний прибуток визначається за виразом:

$$MD_n = C - C_{vn} = C - m_0 - \sum_1^n C_{vsobj} - \sum_1^{n-1} C_{fj} \quad (9)$$

Вплив j -го структурного підрозділу на зниження маржинального прибутку підприємства визначається внеском кожного підрозділу:

$$\Delta MD_j = (C_{vn} - m_0) \cdot K_{vj}, \quad j = 1, \dots, n-1. \quad (10)$$

При цьому:

$$MD_n = CMD_j - (C_{vn} - m_0) \cdot \sum_1^n K_{vj}, \quad j = 1, \dots, n. \quad (11)$$

де CMD_j – спряжений маржинальний прибуток j -го структурного підрозділу, визначається як $C - C_{vj}$.

Критичний обсяг виробництва розраховуємо за виразом:

$$Q_{кр} = \frac{Sf_n}{C - C_{vn}} \quad (12)$$

або з урахуванням виразу (9):

$$Q_{кр} = \frac{Sf_n}{C - m_0 - \sum_1^n C_{vsobj} - \sum_1^{n-1} C_{fj}}, \quad (13)$$

де Sf_n – постійні витрати на весь обсяг виробленої продукції.

Трансфертні ціни на продукцію, передану з цеху в цех можуть бути визначені або на базі тільки прямих змінних витрат $C_{vj} + Pr_j$, або на основі повного врахування витрат $C_j + Pr_j$. Перший підхід відповідає основним принципам і змісту системи «директ-костинг»; другий – забезпечує кореспонденцію з визначенням оптових цін підприємства на товарну продукцію, що відповідає прийнятій в даний час на вітчизняних підприємствах системи обліку витрат виробничих підрозділів і єдність методичних підходів до визначення показників ефективності діяльності виробничих підрозділів і підприємства в цілому [1; 5].

ВИСНОВКИ

Застосування викладених підходів дозволить вирішити наступні завдання виробничої логістики:

1. Визначення змінних витрат виробництва продукції в кожному структурному підрозділі умови за-

безпечення беззбиткової роботи кожного структурного підрозділу та підприємства в цілому.

2. Визначення трансфертних цін на напівфабрикати власного виробництва.

3. На підставі визначення трансфертних цін, розрахунок прибутку кожного структурного підрозділу.

4. Визначення оптимальної програми випуску та реалізації продукції.

Наведений перелік вирішуваних логістичних завдань може бути розширений при подальшій декомпозиції цехових центрів витрат.

Логістичні рішення по відношенню до фактору ціноутворення зазвичай мають прямий вплив на досягнення підприємством стратегічних цілей, поставлених керівництвом з умов, що диктуються конкурентним середовищем. Цілеспрямоване управління механізмом «витрати – ціна», оперативна зміна їх співвідношення при мінливих умовах господарювання дозволить збільшити потенціал формування прибутку підприємства.

Список використаних джерел

1. Головацька С.І. Методичний інструментарій трансфертного ціноутворення у системі управління витратами підприємства. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 6(110). Львів, 2014. С. 75–84.

2. Друри К. Управленческий и производственный учет: учебный комплекс для студентов вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 1423 с.

3. Ільченко А.В. Методи управління затратами производства металлопродукции Институт экономики промышленности. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2005. 72 с.

4. Моисеева Н.К. Экономические основы логистики. URL: <http://www.xcomp.biz/ekonomicheskije-osnovy-logistiki-moiseeva> (дата звернення: 05.06.2018).

5. Нападовська Л.В. Управлінський облік: [підручник для вузів]. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 648 с.

References

1. Golovatskaya S.I. Methodical tool for transfer pricing in the enterprise cost management system. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Issue 6 (110). Lviv, 2014. pp. 75-84 (in Ukrainian)

2. Drury K. Management and production accounting: a training complex for university students. Moscow: UNITI-DANA, 2012. 1423 p. (in Russian)

3. Ilchenko A.V. Methods of managing costs of metal production. Institute of Industrial Economics. Donetsk: IEP NAN of Ukraine, 2005. 72 p. (in Russian)

4. Moiseeva N.K. Economic principles of logistics. URL: <http://www.xcomp.biz/ekonomicheskije-osnovy-logistiki-moiseeva> (application date: 05/06/2018). (in Russian)

5. Napadovskaya L.V. Management accounting: [textbook for universities]. Kyiv. nats Trade.-ekon.un-t, 2010. 648 p. (in Ukrainian)

БУРКО

Ярослав Валерійович
diplom.burko@gmail.com

УДК 332.1:327.7

КАСАТКІНА

Марина Володимирівна
the.markas80@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ЗАДЛЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ТА МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ
ОБЛАСТІ

ACTIVITIES OF INTERNATIONAL
ORGANIZATIONS FOR DEVELOPMENT OF
ECONOMICS AND LOCAL GOVERNANCE
IN LUHANSK REGION

к.е.н., доцент,
Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля

старший викладач,
Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля

Стаття присвячена дослідженню діяльності міжнародних організацій задля розвитку економіки та місцевого самоврядування в Луганській області. Встановлено значну кількість негативних наслідків військового конфлікту для Луганської області та важливість допомоги для регіону з боку міжнародних організацій. Визначено міжнародні організації, які працюють в Луганській області, та результати їх діяльності для розвитку економіки області. Встановлено роль міжнародних організацій для розвитку місцевого самоврядування в Луганській області.

* * *

Статья посвящена исследованию деятельности международных организаций для развития экономики и местного самоуправления в Луганской области. Установлено значительное количество негативных последствий военного конфликта для Луганской области и важность помощи для региона со стороны международных организаций. Определены международные организации, работающие в Луганской области, и результаты их деятельности для развития экономики области. Установлена роль международных организаций для развития местного самоуправления в Луганской области.

* * *

Introduction. Development of the economy of any region depends on various internal and external factors. Nowadays participation of international organizations in regional development contributes to peacebuilding and improving way of life of local population.

Purpose. The article is devoted to the study of activities of international organizations for the development of economy and local self-government in Luhansk region.

Results. The significant number of negative consequences of the military conflict for Luhansk oblast and the importance of assistance of international organizations to the region have been established. Activities of international organizations contribute to overcoming the negative effects of the conflict in Luhansk region. 27 international organizations perform their activities on the territory of Luhansk region. Cooperation of regional authorities with international organizations is proclaimed in the Strategy of Luhansk region development. The results of such cooperation include renovated infrastructure objects, recovery and peacebuilding projects, population employment, contribution to decentralization reform and good governance etc. Decentralization reform is among the priority of mutual work of local governance and international organizations, such as UNDP, European Union, GIZ, SIDA etc. Such cooperation resulted in creation of Luhansk center of local governance, expert assistance to governmental bodies activities, assistance to cooperation between local governmental bodies and population etc.

Conclusion. The international organizations operating in the Luhansk oblast and the results of their activities for the development of the region's economy are identified. The role of international organizations for the development of local self-government in the Luhansk region is shown.

Ключові слова: міжнародна організація, економіка області, місцеве самоврядування, діяльність, розвиток

Ключевые слова: международная организация, экономика области, местное самоуправление, деятельность, развитие

Keywords: international organization, region's economy, local self-government, activity, development

ВСТУП

Розвиток економіки будь-якої країни відбувається під впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів. Особливо гостро дія внутрішніх факторів проявляється в періоди кризових явищ: економічних спадів, природних та техногенних катастроф, військових конфліктів. За цих умов участь міжнародних організацій у встановленні миру та налагодженні життя населення країни набуває більшої значущості, а іноді стає «рятівним колом». Міжнародна організація – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил і процедур і діяльність яких виходить за на-

ціональні кордони. Утворення міжнародних організацій є об'єктивним наслідком процесу розвитку світового суспільства. Серед чинників, що ведуть до їх виникнення, головують: міжнародний поділ праці, міжнародна економічна інтеграція, політичні стосунки між країнами, глобалізація міжнародних відносин [1]. У зв'язку з проведенням процесу децентралізації в Україні сьогодні міжнародні організації спрямовують свою діяльність на проведення відповідних реформ і сприяють їх прискоренню.

Останнім часом питанню участі міжнародних організацій в житті України приділяється особлива увага. Колектив авторів за керівництвом А.І. Кудряченка

розглядає роль міжнародних організацій у діяльності інститут громадянського суспільства в Україні [2], С. Толстов зосереджує увагу на цілях і проєктах міжнародних організацій, членом яких є Україна [3], нормативно-правовий аспект діяльності міжнародних організацій у врегулювання збройного конфлікту на південному сході України є предметом дослідження І.В. Свтушенка [4]. Дійсно, питання діяльності міжнародних організацій задля розвитку України є поширеним у науковій літературі. Проте важливим є виокремлення саме тих організацій, які спрямовують свою діяльність на розвиток економіки та місцевого самоврядування саме в Луганській області, на що значно вплинув військовий конфлікт, який почався у 2014 р..

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні діяльності міжнародних організацій задля розвитку економіки та місцевого самоврядування в Луганській області.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою роботи є дані Луганської обласної державної адміністрації, інтернет-ресурсу, присвяченого реформі децентралізації в Україні, дані

міжнародних організацій, які здійснюють свою діяльність в Луганській області. При проведенні дослідження використано аналіз і синтез, методи порівняння і узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Збройний конфлікт на сході України має значну кількість негативних наслідків: втрата активів, розташованих на непідконтрольній території, погіршення економічного стану Луганської та Донецької областей, соціальна напруга, пов'язана з переміщенням громадян з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, гальмування процесу децентралізації тощо. За таких умов допомога з боку міжнародних організацій стає вкрай важливою задля розвитку економіки та місцевого самоврядування в цих областях.

За даними Луганської обласної військово-цивільної адміністрації в області діють 27 міжнародних організацій, які, у свою чергу, поділяються на агенції ООН, міжнародні урядові та неурядові організації (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Міжнародні організації, які працюють в Луганській області

1	Організація	Генеральна мета діяльності
2	3	
UN Agencies – Організації ООН	UN OCHA – Управління ООН з координації гуманітарних питань	Координація іноземних військових ресурсів (ІВР) на місцях для надання допомоги у випадках лих, а також організація переговорів в разі конфліктів.
	UNHCR – Управління верховного комісара ООН у справах біженців	Забезпечення захисту і допомоги біженцям у різних країнах світу.
	UNICEF – Дитячий фонд ООН	Надання довгострокової гуманітарної допомоги дітям і матерям у країнах, що розвиваються.
	UNDP – Програма розвитку ООН	Підтримка стратегічних ініціатив, спрямованих на розвиток потенціалу задля сприяння всебічному зростанню і сталому людському розвитку.
	ІОМ – Міжнародна організація з міграції	Управління міграцією в інтересах усіх залучених сторін, тісна співпраця з урядами країн, представлення та захист інтересів людей, що обрали для себе міграцію як єдиний можливий засіб вирішення своїх проблем; попередження і боротьба з негативними міграційними явищами — торгівля людьми, рабство (в тому числі сексуальне) трудових мігрантів.
	WFP – Всесвітня продовольча програма	Врятування життя людей в надзвичайних ситуаціях; поліпшення якості продовольчого забезпечення та рівня життя найвразливішої частини населення в найкритичніші моменти їх життя; допомога щодо створення активів та сприяння тому, щоб люди повірили у власні сили.
	WHO – Всесвітня організація з охорони здоров'я	Сприяння забезпеченню охорони здоров'я населення усіх країн світу.
	UNFPA – Фонд ООН з народонаселення	Сприяння просуванню права кожної жінки, кожного чоловіка і кожної дитини насолоджуватися здоровим життям і рівними можливостями.
ІОs – Міжнародні організації	ICRC – Міжнародний комітет Червоного Хреста	Захист життя та гідності жертв війни та ситуацій внутрішнього насильства та надання їм допомоги.
	MSF – Лікарі без кордонів	Надання медичної допомоги людям, постраждалим в результаті збройних конфліктів і стихійних лих.
	OSCE – Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ	Збір інформації, спостереження, встановлення фактів і звітування про ситуацію з дотримання прав людини та гуманітарну ситуацію у зоні конфлікту.
	Austrian Red Cross – Австрійський Червоний Хрест	Є частиною Міжнародного руху "Червоний Хрест" і "Червоний Півмісяць", є найбільшим агентством допомоги в країні.
	National Red Cross Society – Товариство Червоного Хреста	Захист людського життя та здоров'я, запобігання людським стражданням та їх полегшення, незалежно від раси, релігійних та політичних поглядів.

Продовження табл. 1

1	2	3
INGOs – Міжнародні неурядові організації	ADRA – Адвентистське агентство допомоги та розвитку	Проведення діяльності спільно з нужденними та бідуючими людьми заради досягнення позитивних змін в їхньому житті.
	Mercy Corps – Корпус Милосердя	Надання допомоги людям, які потрапили в лихо: стихійне лихо, економічна криза, збройний конфлікт тощо, через отримання доступу до фінансових послуг, як найважливішого елементу для надання допомоги.
	DRC + DDG – Данська рада у справах біженців + Данська група з розмінування	Надання захисту від переслідування біженцям та внутрішньо переміщеним особам (ВПО), а також допомога у пошуку довгострокових рішень проблем біженців; зниження рівня збройного насильства та проведення гуманітарної діяльності, пов'язаної з розмінуванням.
	ACF – Дії проти голоду	Рішення проблеми голоду в світі.
	NRC – Норвезька рада у справах біженців	Захист прав людей, які постраждали від вимушеного переселення.
	PCPM – Польський центр міжнародної допомоги	Допомога жертвам стихійних лих та інших гуманітарних катастроф.
	PIN – Люди в біді (Чехія)	Виділення фінансової підтримки в сумі от 10 000 до 25 000 гривень для створення нового або розвитку існуючого малого бізнесу.
	GOAL – Глобальна організація союзницького лідерства	Задоволення та захист законних безпекових, інформаційних, соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів своїх членів, а також сприяння державотворчим процесам, демократизації суспільних відносин в Україні і світі шляхом участі в провадженні наукової, культурної та освітньої діяльності в сфері міжнародних відносин.
	MDM – Лікари світу	Надання невідкладної та довгострокової медичної допомоги найбільш вразливим людям в світі.
	HAI – Міжнародна організація з допомоги літнім людям	Надання допомоги людям похилого віку.
	TDH – Земля людей	Надання психосоціальної підтримки дітям і сім'ям, які постраждали від військового конфлікту.
	SOS Children Village – СОС Дитячі містечка	Захист прав та інтересів дітей; надання гуманітарної, психологічної, соціально-педагогічної, медичної, інформаційної підтримки; надання допомоги дітям у важких життєвих ситуаціях, зі зміцнення сім'ї та профілактики соціального сирітства.
	Caritas and Catholic Relief Services – Карітас та Католицька служба допомоги	Розробка та впровадження національних програм для забезпечення соціальної допомоги та підтримки найбільш потребуючого населення України незалежно від національної приналежності чи віросповідання.
USAID – Агентство США з міжнародного розвитку	Надання невійськової допомоги США іншим країнам; надання економічної та гуманітарної допомоги у таких сферах як: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор.	

Як зазначено в Стратегії розвитку Луганської області до 2020 р. однією з сильних сторін регіону є тісна співпраця з міжнародними організаціями [6]. Так, у 2017 р. донорами для впровадження нових та продовження діючих проектів міжнародної технічної допомоги в Луганській області виділено понад 119 млн. грн. на більш ніж 100 проектів. Луганська область співпрацює з 27 міжнародними організаціями та проектами, які надають суттєву допомогу. Найбільша кількість спільних з міжнародними організаціями проектів спрямована на сферу «енергоефективності та енергозбереження». Це 48 проектів вартістю понад 14,5 млн. грн., які підтримуються Європейським Союзом та ПРООН в спільному проекті «Місцевий розвиток орієнтований на громаду» [10].

Після початку конфлікту в Луганській області було втрачено багато інфраструктурних об'єктів, які потребують свого відновлення. Найвагомішим за обсягом залучення коштів донорів є напрям «відновлення транспортної інфраструктури». За підтримки Євро-

пейського Союзу профінансовано проект «Капітальний ремонт автодорожнього мосту через річку Сіверський Донець» вартістю 1,53 млн. євро (сума гранту складає 1,43 млн. євро та співфінансування з місцевого бюджету – 99,9 тис. євро). Завдяки підтримці ПРООН проведено роботи з відновлення 2 мостів Кременського району (загальна вартість понад 8,5 млн. грн.). Продовж 2017 р., завдяки співпраці з ПРООН та Міжнародною організацією з міграції, завершена реалізація 11 проектів з постачання нового обладнання для міських та обласних лікарень, здійснено ремонтні роботи та покращено стан цих установ. Загальна вартість цих проектів склала 14,7 млн. грн.. За галуззю «Водовідведення та водопостачання» в області за підтримки донорів залучено кошти на реалізацію 5 проектів загальною вартістю понад 5 млн. грн. [10].

Окрім розвитку економіки діяльність міжнародних організацій охоплює і соціальну сферу. Так, завдяки співпраці з Дитячим Фондом ООН «UNICEF» та

Міжнародною організацією з міграції, протягом року реалізовано 17 проектів на суму 26,2 млн. грн., в рамках яких здійснено ремонтні роботи та створено умови для здійснення навчального процесу та збереження здоров'я дітей. За підтримки Міжнародної організації з міграції реалізовано 10 проектів (вартістю 5,6 млн. грн.), спрямованих на покращення стану закладів культури області [10]. Значну підтримку від міжнародних організацій отримують найбільш вразливі категорії громадян, переселенці та громадяни, житло яких було пошкоджено внаслідок бойових дій. Це й продовольча, гуманітарна, грошова допомога, допомога будівельними матеріалами тощо.

У 2015-17 рр. Програма ПРООН щодо співфінансування робочих місць і програми малих грантів створили 440 робочих місць в Луганській області. Відновлено вісім соціальних і економічних об'єктів інфраструктури, серед яких: лікарні, реабілітаційні центри, центри нагляду за дитиною, мости і насосна станція. Ще на п'яти об'єктах процес відновлення триває. Проведено близько 100 тренінгів, фокус-групових досліджень і форумів, на яких ПРООН збрала разом представників влади, громадськості та силових структур в 10 цільових громадах області. Також в цих громадах підтримуються Центри надання адміністративних послуг – передбачається ремонт і обладнання приміщень. Покладено старт програми мікрогрантів для неурядових організацій на реалізацію соціально важливих проектів.

Серед пріоритетів спільної роботи ПРООН та державної влади в області є процес децентралізації, який відбувається в громадах, а також розвиток малих і середніх підприємств в агробізнесі, що реалізовується в рамках Програми відновлення та розбудови миру. Основною метою Програми в регіоні є підтримка економічного відновлення, ефективного самоврядування, впровадження реформи децентралізації, а також зміцнення громадської безпеки та соціальної згуртованості. Роль Програми ПРООН «Відновлення та розбудова миру» у процесі децентралізації влади полягає у тому, щоб доповнювати і підсилювати усі зусилля Уряду і місцевих адміністрацій у Донецькій і Луганській областях у проведенні реформи децентралізації. Програма виступає партнерською організацією, яка скеровує кошти міжнародної технічної допомоги на найбільш уразливі та потребуючі ресурсів напрямки діяльності [7].

Важливу роль на шляху децентралізації має програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою», яка спільно фінансується Європейським Союзом та його країнами-членами Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею та Швецією. Термін дії програми з 01.01.2016 р. по 30.06.2020 р. із загальним бюджетом 102 млн. євро [8].

Програма «U-LEAD з Європою» сприяє створенню багаторівневої системи управління, яка є прозорою, підзвітною та реагує на потреби населення України. Вона поєднує дві основні цілі:

1. Посилення спроможностей ключових суб'єктів на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою впровадження реформ регіональної політики та децентралізації (GIZ). Це включає в себе вертика-

льну та горизонтальну координацію та розвиток спроможності на всіх рівнях управління по всій Україні.

2. Розширення прав і можливостей об'єднаних громад з метою надання високоякісних послуг громадянам, що робить внесок у реформу децентралізації, яка триває в Україні (Sida). Для цього Sida уклала субконтракти зі Шведською асоціацією місцевих властей та регіонів, щоб підтримати до 600 центрів надання адміністративних послуг, які відповідають очікуванням громадян, та з Естонською академією електронного врядування, щоб розробити IT-рішення, які забезпечують надання відповідних послуг [8].

В м. Сєверодонецьку 30.05.2017 р. офіційно відкрився Луганський центр розвитку місцевого самоврядування, створений за підтримки Програми для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою» і Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон), який є одним з 24, що діють по всій території України. Завдання експертів полягає у наданні постійної підтримки органам державного та місцевого самоврядування, передусім ОТГ, через тренінги, експертні поради та консультації з питань місцевого самоврядування та регіонального розвитку [11]. Відкриття такого центру є важливою сходинкою сприяння розвитку місцевого самоврядування в Луганській області, підвищення взаємодії між органами влади і населенням

ВИСНОВКИ

Таким чином, значна кількість міжнародних організацій здійснює свою діяльність в Луганській області. Ця діяльність охоплює значне коло питань, важливих для соціально-економічного розвитку регіону. Серед цих напрямів окремо слід відзначити розвиток економіки та місцевого самоврядування, що є важливим для Луганської області після початку військового конфлікту. Здійснення програм міжнародними організаціями сприятиме активізації місцевих громад, створенню нових можливостей для них та вирішенню нагальних економічних та соціальних проблем.

Список використаних джерел

1. Міжнародні організації: навч. посібник / за ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвінової Н.С. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 223 с.
2. Кудряченко А.І. Роль міжнародних організацій у діяльності інститутів громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. К.: ДУ «Інститут всевітньої історії НАН України», 2015. 88 с.
3. Толстов С. Діяльність міжнародних організацій в Україні: загальні тенденції та орієнтири. Вісн. 2015. № 4. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4590/>
4. Євтушенко І.В. Роль та місце міжнародних організацій у врегулюванні збройного конфлікту на південному сході України (нормативно-правовий аспект). Проблеми законності. 2015. Вип. 131. С. 124-132.
5. Офіційний сайт Луганської обласної військово-цивільної адміністрації URL: http://loga.gov.ua/oda/press/news/dep_ved/mizhnarodni_organizaciyi_yaki_diyut_u_lugansk_uy_oblasti
6. Стратегія розвитку Луганської області до 2020 р. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/strategy_ukr_20-07-2017.pdf

7. Місцеве самоврядування та реформа децентралізації на сході України. Офіційний сайт ПРООН. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/projects/recovery-and-peacebuilding/restoration-and-reconciliation-eu/decentralization-reform-support.html>

8. Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою» URL: <http://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead/>

9. Луганщина входить в "золоту середину" регіонів за показниками децентралізації! URL: http://loga.gov.ua/oda/officeref/news/lugashchina_vhodit_v_zolotu_seredinu_regioniv_za_pokaznikami_decentralizaciyi

10. Інвестиційний паспорт Луганської області 2017. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/investment_passport-2017.pdf

11. На Луганщині відкрився центр розвитку місцевого самоврядування URL: <http://decentralization.gov.ua/news/5723>

References

1. *International organizations: textbook* / ed. Kozak Y.G., Kovalevsky V.V, Logvinova N.S. Kyiv: Center for Educational Literature, 2009. 223 p.

2. Kudryachenko A.I. *The role of international organizations in the work of institutes of civil society in Ukraine. Analytical Report*. Kyiv: DU "Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine", 2015. 88 p.

3. Tolstov S. *Activities of international organizations in Ukraine: general tendencies and guidelines*. Viche. 2015. № 4.

URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4590/>

4. Yevtushenko I.V. *The role and place of international organizations in the settlement of armed conflict in the south-east of Ukraine (normative-legal aspect)*. *Problems of legality*. 2015. Issue 131. pp. 124-132.

5. *Official site of the Luhansk Regional Military Civil Administration* URL: http://loga.gov.ua/oda/press/news/depved/mizhnarodni_organizaciyi_yaki_diyut_u_luganskiy_oblasti

6. *Development Strategy of the Luhansk Oblast until 2020* URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/strategy_eng_20-07-2017.pdf

7. *Local government and decentralization reform in the Eastern Ukraine / UNDP official website*. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/projects/recovery-and-peacebuilding/restoration-and-reconciliation-eu/decentralization-reform-support.html>

8. *Program for Ukraine on empowerment at local level, accountability and development of "U-LEAD with Europe"* URL: <http://donors.decentralization.gov.ua/project/-lead/>

9. *Luhanshchyna is included in the "golden mean" regions according to the indicators of decentralization!* URL: http://loga.gov.ua/oda/officeref/news/lugashchina_vhodit_v_zolotu_seredinu_regioniv_za_pokaznikami_decentralizaciyi

10. *Investment passport of Luhansk region 2017*. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/investment_passport-2017.pdf

11. *Local Government Development Centre opened in Luhansk*. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/5723>

ПЕНСЬКА

Ірина Олександрівна
penskayairyna@ukr.net

УДК 338.22

АДАПТАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ДФСУ ДО СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ

ADAPTATION OF THE CUSTOMS PROCEDURES OF THE STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE TO WORLD STANDARDS

к.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів
Київського національного
торгівельно-економічного
університету

У статті розкрито сутність електронного декларування; визначено основні тенденції запровадження світових стандартів діяльності ДФСУ в напрямку спрощення митних процедур, підвищення ефективності здійснення митного контролю та застосування інформаційних технологій. Проаналізовано сучасний стан впровадження і роботи електронного декларування в Україні та Харківської області. Відзначена перевага використання електронного цифрового підпису при електронному декларуванні. Досліджено механізм мінімізації впливу людського фактору на результативність переваг електронного декларування.

* * *

В статье раскрыта сущность электронного декларирования; определены основные тенденции внедрения мировых стандартов деятельности ГФСУ в направлении упрощения таможенных процедур, повышения эффективности осуществления таможенного контроля и применения информационных технологий. Проанализировано современное состояние внедрения и работы электронного декларирования в Украине и Харьковской области. Определено преимущество использования электронной цифровой подписи при электронном декларировании. Исследовано механизм минимизации влияния человеческого фактора на результативность преимуществ электронного декларирования.

* * *

Important issues in the Customs business are issues related to its improvement. One of the questions is the electronic Customs declaration, which helps to simplify the process of declaring in general.

A positive shift towards modernization of the Customs formalities process by officials of the Customs authorities of the State Fiscal Service of Ukraine (SFS of Ukraine) was the introduction of automation of the process of distribution of Customs declarations filed for Customs clearance between officials of the Customs clearance unit.

The purpose of the work is to identify the most important issues of electronic declaration, provide a brief description of this entity and investigate the state of implementation of modern day electronic declaration in Ukraine.

In order to create the most favorable conditions for the development of foreign trade, as well as carry out protective measures, the work of the Customs service should make a gradual transition from fiscal functions to the introduction of world standards for SFS activities to simplify Customs procedures, improve the efficiency of Customs control and application of information technology.

The paper analyzes the current state of implementation and operation of electronic declarations in Ukraine and Kharkiv area in particular. The advantage of using electronic digital signature in electronic declaration is also highlighted. The mechanism of minimizing the influence of the human factor on the effectiveness of the advantages of electronic declaration is explored.

Considering the leading role of the Customs in foreign economic activity, the introduction of new technologies of Customs clearance - electronic declaration - is one of the dominant areas of activity of the Customs authorities of the state as well as another step towards the transition of the Customs service to the international standards of work.

Ключові слова: Державна фіскальна служба України (ДФСУ), електронна митна декларація, електронний цифровий підпис, електронне декларування, електронна митниця

Ключевые слова: Государственная фискальная служба Украины (ДФСУ), электронная таможенная декларация, электронная цифровая подпись, электронное декларирование, электронная таможня

Keywords: State fiscal service of Ukraine (SFSU), electronic customs declaration, electronic digital signature, electronic declaration, electronic custom

ВСТУП

Важливим питанням у митній справі є питання пов'язані з її вдосконаленням. До них належить також важливе питання з приводу електронного митного декларування, що допомагає спростити процес декларування взагалі.

Позитивним зрушенням у напрямку модернізації процесу здійснення митних формальностей посадовими особами органів митного спрямування Державної фіскальної служби України (ДФС України), стало впровадження автоматизації процесу розподілу митних декларацій, поданих для митного оформлення, між посадовими особами підрозділу митного оформлення.

У літературі дослідженню поняття, характеристи-

ки електронного декларування та стану впровадження його і роботи в Україні присвячені роботи таких провідних фахівців, як Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, А.В. Макаренко, В.П. Науменко, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко та інші.

Актуальним залишається завдання вдосконалення діяльності митних органів у напрямку автоматизації процесів шляхом спрямування всіх зусиль на спрощення та створення сприятливих умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності та раціонального запозичення кращого світового досвіду від впровадження інформаційних технологій у митну справу.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні найбільш вагомих питань електронного декларування, наданні короткої характеристики цьому явищу та досліджено

стан впровадження електронного декларування на сучасному етапі в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну та інформаційну базу роботи склали законодавчі й нормативно-правові документи, дані Державної фіскальної служби України, ГУ ДФС у Харківській області. Під час проведення дослідження використано методи аналізу і синтезу, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Однією з основних складових державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є митна політика. В Україні державну політику у сфері державної митної справи реалізує Державна фіскальна служба

України (ДФС).

Уряд приділяє велику увагу питанням розвитку торгівельно-економічної співпраці з іншими країнами та збільшенню обсягів товарообігів, пошуку нових експортних та імпорتنих можливостей.

Стан зовнішньої торгівлі товарами у січні 2018 р. (відносно січня 2017 року) наведено у табл. 1.

У 2018 р. товарообіг України за товарами склав 7,8 млрд. дол. США та збільшився на 27 % (на 1,7 млрд. дол. США) відносно 2017 року. У 2018 р. Сальдо торговельного балансу за товарами склало (-) 332 млн. дол. США, а сальдо за січень 2017 року складало (-) 84 млн. дол. США.

Таблиця 1

Стан зовнішньої торгівлі товарами [7]

Найменування товарів	2017 рік, млн.дол.США				2018 рік, млн.дол.США				Зміни 2018 р. до 2017 р., %		
	Товаро обіг	Екс порт	Ім порт	Саль до	Товаро обіг	Екс порт	Ім порт	Саль до	Товаро обіг	Екс порт	Ім порт
Всього	6114	3015	3099	-84	7780	3724	4056	-332	27	24	31
Продовольчі товари	1641	1356	285	1071	1807	1412	395	1018	10	4	39
Мінеральні продукти	271	221	50	172	333	275	58	216	23	24	17
Паливно-енергетичні товари	938	46	891	-845	1094	69	1025	-956	17	49	15
Продукція хімічної продукції	724	131	592	-461	1036	181	854	-673	43	38	44
Шкірсировина, хутро	25	10	15	-5	36	15	21	-6	42	45	39
Деревина та целюлозно-паперові вироби	163	93	70	23	247	148	98	50	51	60	40
Текстиль, текстильні вироби, взуття	188	63	124	-61	245	79	166	-88	30	24	34
Вироби із каміня, скла, кераміка	56	18	37	-19	78	24	55	-31	41	31	46
Метали та вироби з них	908	744	164	580	1227	1001	226	776	35	35	38
Машини, устаткування та транспорт	1104	280	824	-545	1511	415	1096	-682	37	48	33
Інші товари	97	51	46	5	167	105	61	44	72	105	34

Україна здійснювала зовнішньоторгівельні операції товарами з 194 країнами. Значна частка зовнішньої торгівлі України орієнтується на ринки країн ЄС: 46% експорту (збільшення у 2018 р. на 43% у порівнянні з 2017 р.), 41% імпорту (збільшення у 2018 р. на 28 % у порівнянні з 2017 р.). Частка країн СНД становить в експорті – 13 % (збільшення на 17 % у порівнянні з 2017 р.), в імпорті – 26% (збільшення на 32% у порівнянні з 2017 р.).

Імпорт товарів в Україну у 2018 р. склав 4,1 млрд. дол. США та збільшився на 31 % (на 957 млн. дол. США) відносно 2017 р.. Експорт товарів з України у 2018 р. склав 3,7 млрд. дол. США та збільшився на 24% (на 709 млн. дол. США) відносно 2017 р..

Для створення максимально сприятливих умов для розвитку зовнішньої торгівлі, а також проведення

захисних заходів, робота митної служби повинна здійснити поступовий перехід від фіскальних функцій до запровадження світових стандартів діяльності ДФС в напрямку спрощення митних процедур, підвищення ефективності здійснення митного контролю та застосування інформаційних технологій.

Роль інформаційних технологій в митній справі відображена в Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, укладеній 18 травня 1973 р. у м. Кіото, яка діє у зміненій редакції відповідно до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, від 26 червня 1999 р. в м. Брюсселі. Україна приєдналася згідно із Законом України "Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармоніза-

цію митних процедур" від 5 жовтня 2006 р. N 227-V) [10].

Київська конвенція передбачає максимальне практичне використання інформаційних технологій; розглядає інформаційні технології як один з принципів митного оформлення, реалізація якого повинна сприяти спрощенню і гармонізації митних процедур; встановлює стандартні правила використання інформаційних технологій для вдосконалення митного контролю [3].

Враховуючи провідну роль митниці у зовнішньоекономічній діяльності, запровадження нових технологій митного оформлення – електронного декларування – є одним із домінуючих напрямків діяльності митних органів держави а також ще одним кроком до переходу митної служби на роботу за міжнародним стандартом.

Використання сучасних електронних систем та інформаційних технологій сприяє полегшенню митних процедур, дозволяє максимально прискорити строки проходження вантажів через митницю і одночасно підвищити ефективність митного контролю.

Електронне декларування – це комплексне поняття, що включає:

1) декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної митної декларації та інших електронних документів;

2) митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів на підставі поданих електронних документів (у т.ч. дозвільного характеру).

Електронне декларування здійснюється з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їх реквізитів у встановлених законом випадках [3, ст. 257, ч. 2].

Митна декларація та інші документи оформлені на паперовому носії та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу [3, ст. 257, ч. 3].

Митна декларація – заява встановленої форми, в якій особою зазначено митну процедуру, що підлягає застосуванню до товарів, та передбачені законодавством відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України та щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури [3, ст. 4].

Електронна митна декларація вважається оформленою за наявності внесеної до неї посадовою особою митного органу, яка завершила митне оформлення, відмітки про завершення митного оформлення та засвідчення декларації ЕЦП такої посадової особи митного органу.

Надалі оформлена електронна митна декларація перетворюється у візуальну форму у форматі, що унеможливує внесення змін до неї. Вона засвідчується ЕЦП посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення, та надсилається декларанту або уповноваженій ним особі.

Така електронна митна декларація, оформлена за допомогою автоматизованої системи митного оформлення, є підставою для формування податкового кредиту. Завіряти електронні митні декларації, перетворені на візуальну форму, «мокрими» печатками митного органу, яким здійснено митне оформлення, не

потрібно.

Формат митних декларацій, що подаються як електронні документи, базується на міжнародних стандартах електронного обміну даними [3, ст. 257, ч. 5].

Норми Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа, затвердженого наказом Мінфіну від 30.05.2012 р. №651, поширюються на застосування МД на бланках ЄАД, додаткових аркушів, доповнення та специфікації, виготовлених за допомогою комп'ютера, й електронних МД.

У системі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, створено акредитований центр сертифікації ключів, який безплатно надає територіальним органам зазначеного центрального органу виконавчої влади на регіональному та місцевому рівнях та підприємствам усі необхідні послуги електронного цифрового підпису [3, ст. 257, ч. 4].

У складі Інформаційно-довідкового департаменту ДФС функціонує Акредитований центр сертифікації ключів (далі – АЦСК ІДД), метою діяльності якого є безкоштовне надання послуг електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП) органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям всіх форм власності, іншим суб'єктами господарської діяльності та фізичним особам.

Система цифрового підпису припускає, що кожен користувач мережі має свій таємний ключ, який використовується для формування підпису, а також відповідний цьому таємному ключу відкритий ключ, відомий решті користувачів мережі й призначений для перевірки підпису. Цифровий підпис обчислюється на основі таємного ключа відправника інформації й власне інформаційних бітів документу (файлу). Спосіб обчислення цифрового підпису такий, що знання відкритого ключа не може призвести до підробки підпису [9].

В рамках мінімізації впливу людського фактору на результативність переваг електронного декларування Міністерством фінансів України введено процедуру автоматичного розподілу митних декларацій між інспекторами митниці.

Від 28.03.16 р. Мінфін прийняв наказ № 395 "Про затвердження Змін до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосування митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа".

Встановлено, що посадова особа підрозділу митного оформлення для виконання митних формальностей за відповідною митною декларацією призначається в автоматичному режимі автоматизованою системою митного оформлення в порядку черговості надходження митних декларацій для митного оформлення.

Виконання митних формальностей за митною декларацією може бути передано іншій посадовій особі підрозділу митного оформлення (з внесенням відповідних відомостей до автоматизованої системи митного оформлення) керівником цього підрозділу митного оформлення або особою, яка виконує його обо-

в'язки, якщо:

1) товари підлягають державному експортному контролю;

2) посадова особа підрозділу митного оформлення, яка почала митні формальності по митній декларації, що не завершила їх в свій робочий час або перебуває в стані тимчасової непрацездатності [8].

Слід зазначити, що ця процедура виключає можливість «в ручному режимі» обирати посадових осіб підрозділу митного оформлення, які будуть здійснювати митне оформлення товарів за конкретними митними деклараціями чи підприємствами, а також попереджає можливі корупційні дії у вигляді попередньої змови посадової особи митниці та підприємця.

На кінець 2013 р. кількість електронних митних декларацій загалом по Україні досягла рівня 87 % від загальної кількості оформлених митних декларацій (для порівняння: на кінець 2012 р. – 68%). За травень 2014 р. загальний відсоток електронних митних декларацій загалом по Україні вже досяг 93%.

Станом на 1 жовтня 2017 р. 98 % митних декларацій оформлюється в електронному вигляді. З початку року до середини жовтня кількість оформлених митних декларацій склала 2,6 млн., що більше аналогічного періоду минулого року на 16,7 %.

Відповідно до вимог Митного кодексу України митне оформлення завершується протягом чотирьох робочих годин (240 хв.) з моменту пред'явлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що підлягають митному оформленню, та всіх необхідних документів і відомостей на них.

Так, у вересні 2017 р. граничний час митного оформлення товарів, відносно яких автоматизованою системою аналізу управління ризиків не генерувався перелік додаткових митних формальностей, становив:

- 1) при експорті – 44 хв.;
- 2) при імпорті – 131 хв.;
- 3) при транзиті – 18 хв..

Показники діяльності з декларування товарів у січні 2018 р. наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Показники діяльності з декларування товарів у січні 2018 р. [1]

Показник	Січень 2017 р.	Січень 2018 р.	Зміни		Середньоденне за 1 місяць 2018 р.
			+/-	%	
Оформлено митних декларацій (МД-2):	208,6	266,7	58,1	27,8	8,6
ввезення, тис.шт.	120,7	158,3	37,6	31,2	5,1
вивезення, тис.шт.	58,2	72,5	14,3	24,5	2,3
транзитних(оформлено по МД-2, МДП, ЦІМ/УМВ), тис.шт.	29,7	35,9	6,2	20,9	1,2
Оформлено електронних митних декларацій (МД-2):	194,6	251,8	57,3	29,4	8,1
ввезення, тис.шт.	117,0	154,5	37,5	32,0	5,0
вивезення, тис.шт.	57,5	71,9	14,4	25,1	2,3
транзитних(оформлено по МД-2, МДП, ЦІМ/УМВ), тис.шт.	20,0	25,4	5,3	26,7	0,8
Кількість осіб**, що здійснювали митні формальності з початку року, тис.од.	19,6	26,0	6,4	33,0	0,8
Кількість учасників ЗЕД, що знаходяться на обліку у митниці, тис.од.	93,7	105,9	12,2	13,0	3,4
Кількість учасників ЗЕД, поставлених на облік у митниці з початку року, тис.од.	1,0	0,8	-0,2	-19,5	0,03
Кількість перебуваючих на обліку учасників ЗЕД, які здійснювали зовнішньоекономічні операції з початку року, тис.од.	15,8	19,8	3,9	24,7	0,6

Харківська митниця також почала активно впроваджувати електронне декларування товарів з січня 2009 р.. Наразі, митне оформлення вантажів в електронному вигляді повністю реалізоване в усіх митних режимах.

Харківською митницею постійно підтримується курс на забезпечення ефективного митного сервісу, який передбачає оптимізацію часових витрат на проведення митних формальностей, запровадження гнучкого графіку роботи митних постів та забезпечення реалізації електронного декларування. Так, якщо в 2011 р. питома вага документів, що пред'являються митниці в електронному вигляді, становила менше 1 %, то в 2013 р. електронні митні декларації склали 67,61 %, в 2014 р. - 93,99 %, за січень 2017 р. процент

електронних митних декларацій в Харківській митниці ДФС склав 99,97 %.

Завдяки використанню електронного декларування та автоматизованої системи управління ризиками в Харківській митниці ДФС зберігається тенденція до зменшення часу виконання митних формальностей при оформленні декларацій. Так, у січні 2017 р. середній загальний час оформлення товарів становить 2 год. 12 хв. [4].

В рамках реформ, які відбуваються на митницях ДФС, планується запровадження:

- 1) фото- та відеофіксація – для більшого контролю над працівниками митниці та зменшення корупції;
- 2) мобільні групи та координаційний центр

для контролю над митницею – для раптових перевірок, що мають зменшити корупцію та зловживання на митниці;

3) система «Єдине вікно» в пунктах пропуску та у місцях митного оформлення товарів - для спрощення митних процедур та зменшення часу на їх проведення, що полегшить ведення бізнесу та усуне можливості для корупції на митниці;

4) автоматичний розподіл митних декларацій – для зменшення корупції, митники більше не зможуть маніпулювати документами та обирати, який товар розмитнювати.

Таким чином, чергове спрощення митного контролю та митного оформлення шляхом застосування електронних ВМД, наблизить митні процедури в Україні до європейських та світових стандартів та значно полегшить роботу суб'єктам ЗЕД. Щодо митної справи, то системне спрощення процедур митного контролю перекладає увагу митних органів у бік вибіркового контролю товарів. При цьому особливого значення набувають аналіз та управління ризиками. Активна робота в цьому напрямі спеціалістів відповідних департаментів та спеціалізованих митних установ Держмитслужби забезпечить ефективність застосування електронного декларування.

Таким чином, чергове спрощення митного контролю та митного оформлення шляхом застосування електронних ВМД, наблизить митні процедури в Україні до європейських та світових стандартів та значно полегшить роботу суб'єктам ЗЕД. Щодо митної справи, то системне спрощення процедур митного контролю перекладає увагу митних органів у бік вибіркового контролю товарів. При цьому особливого значення набувають аналіз та управління ризиками. Активна робота в цьому напрямі спеціалістів відповідних департаментів та спеціалізованих митних установ Держмитслужби забезпечить ефективність застосування електронного декларування.

Але впровадженню реформ у всі сфери діяльності митної системи України перешкоджають певні процеси.

Так, при підготовці пакета документів до подачі у митний орган декларант за допомогою відповідних програм формує тільки один електронний документ – електронну митну декларацію і до неї додає скановані дозвільні документи у форматі PDF або JPEG.

Також відсутня узгодженість щодо механізмів впровадження електронного обміну інформацією з державними органами, які видають відповідні дозвільні документи. Митні органи України не мають внутрішньодержавного зв'язку з контролюючими органами (наприклад, фітосанітарними, санітарно-ветеринарними, радіологічними тощо), що унеможливило обмін дозвільними документами.

Відсутній зручний доступ до тарифної та статистичної інформації (за аналогією з європейською системою TARIC).

Не внесено відповідних змін до законодавчої бази, відсутнє необхідне програмне і матеріально-технічне забезпечення.

ВИСНОВКИ

Отже, перспективами подальшого розвитку елек-

тронного декларування в Україні є:

1) встановлення стандартів використання інформаційних технологій і засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю та досягнення 100 % електронного декларування підприємствами товарів та транспортних засобів;

2) зменшення кількості, спрощення та гармонізацію митних формальностей, скорочення часу їх проведення;

3) створення комфортних умов для сприятливого розвитку міжнародної торгівлі, зниження для бізнесу ризику адміністративного тиску та усунення підґрунтя та можливості для корупційних проявів, мінімізацію впливу людського фактору при прийнятті рішень ДФС та іншими контролюючими органами;

4) створення єдиної електронної бази даних для забезпечення оперативного автоматичного обміну інформацією про товари, що переміщуються через кордон України, а також про результати проведення державних видів контролю.

Список використаних джерел

1. Державна митна служба України. URL: www.customs.gov.ua.
2. Електронне декларування товарів – крок до європейського майбутнього української митниці. URL: <http://www.dmsu.customs.gov.ua/text/2751.html>.
3. Конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973 р. Офіційний вісник України. 2011. № 18. С. 19.
4. Лист ГУ ДФС у Харківській області від 08.04.2016 № 2124/10/20-40-14-04-1. URL: <https://www.golovbukh.ua/news/11793-qqn-16-m4-15-04-2016>.
5. Митний кодекс України з останньою ред. від 07.01.2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495i17>
6. Наказ ДМСУ № 907 від 18 жовтня 2006 р. «Про затвердження Концепції створення, впровадження і розвитку системи електронного декларування товарів». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MK061325.html
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики. URL: ukrstat.gov.ua.
8. Порядок виконання митних формальностей зазнав змін. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/Poryadok-vypolneniya-tamozhennykh-formalnostej-pretipel-izmenenij>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року №311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/311-2014-n>.
10. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи "Електронна митниця": Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 № 1236-р. Офіційний вісник України. 2009. № 93.

References

1. The State Customs Service of Ukraine. URL: www.customs.gov.ua.
2. Electronic declaration of goods - a step towards the future of the Ukrainian customs. URL: <http://www.dmsu.customs.gov.ua/text/2751.html>.
3. Convention on simplification and harmonization of customs procedures (Kyoto Convention) of 18.05.1973. Official bulletin of Ukraine. 2011. №. 18. p. 19.
4. Letter of the Head of the GFS in the Kharkiv region dated April 8, 2016, No. 2124/10 / 20-40-14-04-1. URL: <https://www.golovbukh.ua/news/11793-qqn-16-m4-15-04-2016>.

5. Customs Code of Ukraine with the latest edition. of January 7, 2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495%17>.

6. Order of the State Customs Service of Ukraine No. 907 of October 18, 2006 "On Approval of the Concept for the Establishment, Implementation and Development of the Electronic Declaration of Goods System". URL: http://search.liga-zakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MK061325.html.

7. Official site of the State Statistics Committee. URL: ukrstat.gov.ua.

8. The procedure for customs formalities has undergone

changes. URL: <https://uteka.ua/ru/publication/Poryadok-vypolneniya-tamozhennyx-formalnostej-preterpel-izmenenij>.

9. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 6, 2014, No. 311 "On the Establishment of Territorial Bodies of the State Fiscal Service and the Recognition of Certain Acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/311-2014-p>.

10. About the approval of the Concept for the creation of a multifunctional integrated system "Electronic Customs": Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 17, 2008 No. 1236-p. Official bulletin of Ukraine. 2009. № 93.

ШВАГІРЕВА

Власта Сергіївна
v.s.shvagireva@mzeid.inстарший викладач,
Одеський національний
політехнічний університет

УДК 656

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА ЯК ОДИН З
ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ У
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВTRANSPORT LOGISTICS AS ONE OF KEY
INDICATORS IN ACTIVITY OF THE
ENTERPRISES

МАНІЧЕВА

Анастасія Володимирівна
manicheva_av@ukr.netстудент, Одеський
національний політехнічний
університет

У даній статті авторами розглянуто поняття, що таке логістична діяльність та що завдяки їй зможе здобути підприємство чи організація. Виділені основні функції логістичної системи та її особливості. Наведені процеси якими може керуватися транспортна логістика та показані які є види транспорту. Досліджені та виділені проблеми, які можуть виникати та уповільнювати роботу транспортної логістики. Також авторами наголошено, що для вирішення, покращення та підвищення ефективності системи транспортної логістики необхідно використовувати запропоновані заходи.

* * *

В данной статье авторами рассмотрено понятие, что такое логистическая деятельность и что благодаря ей сможет получить предприятие или организация. Выделены основные функции логистической системы и ее особенности. Приведены процессы которыми может руководствоваться транспортная логистика и показаны какие есть виды транспорта. Исследованы и выделены проблемы, которые могут возникать и замедлять работу транспортной логистики. Также авторами отмечено, что для решения, улучшения и повышения эффективности системы транспортной логистики необходимо использовать предложенные мероприятия.

* * *

Introduction. Today, the economy in our country serves as a complex mechanism, which includes various systems, such as: financial, trade, production or information. Integrating them into a single whole is aimed at satisfying the requirements of consumers of goods or services. To manage this complicated mechanism is the logistics system which includes transport logistics. The efficiency of transport logistics is very important in relation to the work of any organization or enterprise, since not everyone has a wide choice for the transportation of goods.

Purpose. The purpose of the work is to identify that transport logistics in the activities of enterprises serves as one of the main indicators of increasing the competitiveness of goods and services, through which the economy develops, the efficiency and effectiveness of organizations in general is increasing. The main problems that may arise in transport logistics are also highlighted and investigated.

Results. In this article, the authors consider the concept of what is logistic activity and that it will be able to obtain an enterprise or organization. The main functions of the logistics system and its features are highlighted. The following processes can be guided by transport logistics and the types of transport that are shown. Investigated and highlighted shortcomings that may have a significant impact on business activity, on trade organization, on competitiveness and slow down of transport logistics.

Conclusion. In the activity of Ukrainian enterprises, the efficiency of the transport system depends on the improvement of the system of transport logistics. It has significant disadvantages with hazard, stability and performance. To address, improve the efficiency of the transport logistics system, it is necessary to use the proposed measures.

Ключові слова: логістика, транспортна логістика, споживачі

Ключевые слова: логистика, транспортная логистика, потребители

Keywords: logistics, transport logistics, consumers

ВСТУП

На сьогоднішній день економіка в нашій країні слугує складним механізмом, який включає в себе різні систем, такі як: фінансові, торгівельні, виробничі чи інформаційні. Об'єднання їх в єдине ціле спрямоване на задоволення вимог споживачів товарів чи послуг. Для управління цим складним механізмом використовується логістична система в яку входить транспортна логістика.

Ефективність транспортної логістики має дуже велике значення по відношенню до роботи будь-якої організації чи підприємства, оскільки не всі мають широкий вибір для транспортування вантажів.

Загальнотеоретичні відомості про розвиток підприємства завдяки управлінню транспортною логістикою відмічаються у роботах таких авторів: А.А. Смахов, А.В. Булах, А.Г. Кальченко, А.М. Гаджинський, Б.А. Анікін, Б.В. Шапов, В.Г. Банько, В.Г. Васи-

ленко, В.І. Перебийніс, В.Л. Дикань, В.М. Беляєва, Д.Дж. Бауерсокс, Є.А. Бузовський, Є.В. Крикавський, І.В. Заблодська, І.В. Клюс, І.В. Левицька, Л.Б. Миротіна, Л.В. Фролова, Л.Г. Зайончик, Л.Л. Ніколаєва, М.А. Окландер, М.Г. Вергун, О.А. Новиков, О.В. Декалюк, О.О. Бакаєв, П.О. Коронівський, Р.Р. Ларіної, Т.А. Гуцул, Т.А. Прокоф'євої, Т.В. Косарева, Т.В. Мірзоева, Я.Ю. Лозовий.

Серед закордонних економістів, що займалися вивченням транспортної логістики, можна виділити наступних авторів: J. Woxenius, J. Woxus, K. Lumsden, K. Msen, V. Roso.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є виявлення того, що транспортна логістика в діяльності підприємств слугує одним з основних показників підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, завдяки котрим розвивається економіка, зростає ефективність та результативність організацій в цілому. Також дослідження проблем, які можуть виникати в транспортній логістиці.

РЕЗУЛЬТАТИ

Кожне підприємство повинно приділяти багато уваги логістичній діяльності.

Логістична діяльність – це система дій та рішень, пов'язаних з формуванням оптимального співвідношення матеріальних, фінансових, інформаційних та транспортних потоків, які проходять послідовний ланцюг від зовнішнього джерела до кінцевого споживача готової продукції [1].

Завдяки їй, підприємство чи організація зможе:

- скоротити свої витрати на перевезенні вантажів;

жів;

- правильно та чітко вирішувати організаційні та управлінські питання по перевезенню товарів чи наданні послуг;

- підвищить точність аналізу та планування транспортних систем;

- дозволить покращити свої поставки до споживачів.

Транспортна логістика керує процесом керівництва вантажо- / пасажиропотоками, а також фінансовими, інформаційними чи іншими ланцюгами. Існують такі види транспорту, як показано на рис. 1 [2].

Логістичні функції не розпочинаються на етапі відправлення й вони не закінчуються на призначенні. Вони розпочинаються з визначення та формування пропозицій, тобто визначення необхідних об'ємів для перевезення, та функціонують на всіх стадіях обслуговування користувачів.

Функції транспортної логістики (табл. 1) включають в себе такі особливості:

- визначають зміст та сутність транспортної логістики;

- визначають завдання та мету в економічній і в управлінській науці;

- вказують на місце та роль в системі логістики.

Отже, функції логістичної системи охоплюють всі транспортні операції по перевезенню вантажів чи пасажирів для якісного виконання транспортних функцій.

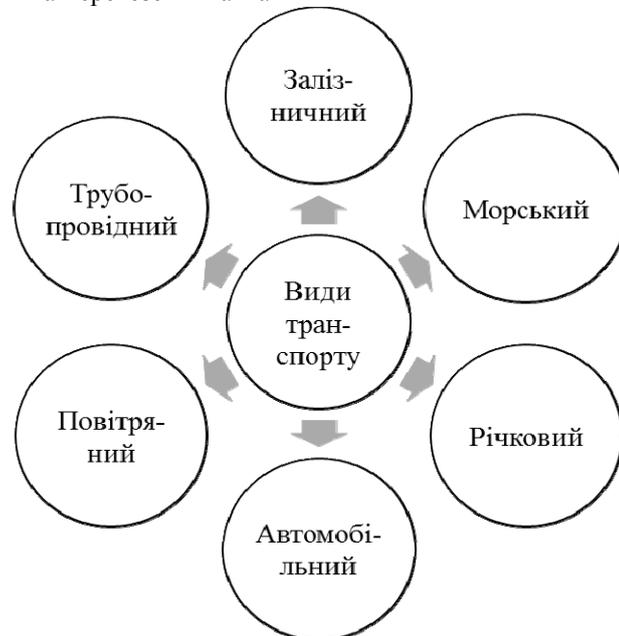

Рис. 1. Види логістичного транспорту

Табл. 1

Функції логістичної системи [3]

Назва функції 1	Сутнісна характеристика функції 2
Евристична функція транспортної логістики	Полягає у тому, що наукова діяльність у сфері транспортної логістики базується на теоретичних положеннях, сукупність яких дозволяє спрямовувати цю діяльність на відкриття нових закономірностей та встановлення тенденцій, які виникають у процесі функціонування транспортно-логістичних систем.

1	2
Онтологічна функція транспортної логістики	Властиве те, що вона призначена пізнавати транспортні процеси, як економічне явище у системі логістики, тобто дослідити предмет транспортної логістики, дати пояснення результатів даного дослідження.
Прогностична функція транспортної логістики	Полягає у тому, що, охоплюючи певну систему знань у цій сфері та оволодіваючи певними закономірностями функціонування транспортно-логістичних систем, транспортна логістика як наука визначає тенденції і напрями розвитку транспорту у системі логістики.
Комунікативна функція транспортної логістики	Дає змогу використовувати нові знання та досягнення інших галузей науки (економічних, управлінських, технічних та ін.) у сфері транспортної логістики і, навпаки, – використовувати результати розвитку транспортної логістики як науки для розвитку зазначених наук.
Системоутворююча функція транспортної логістики	Визначає місце, роль і значення транспортної логістики у системі логістики та характеризує певну побудову транспортної логістики як системи

Насправді потрібно розуміти, що кожен транспорт має і свої плюси, і свої мінуси. Й тому при дослідженні транспортної логістики можуть виявлятися деякі недоліки, які уповільнювати роботу та знижують ефективність будь-якої організації чи діяльності в цілому. Головними з них є:

- відсутні чи не висококваліфіковані працівники з логістичного відділення;
- неправильний розподіл часу, тому що деякі товари чи види продукції не мають великого терміну зберігання та можуть зіпсуватися;
- нечітке дотримання умов зберігання. Наприклад, слідкувати за температурою, вентиляцією, сонячним світлом та іншим;
- якість транспортного обслуговування. Це стосується, перш за все, простих експедиторських або транспортних компаній, перші з яких не мають власного рухомого складу і працюють як посередники між замовником і перевізником, а другі – займаючись перевезенням вантажів власними транспортними засобами, практично не намагаються оптимізувати сам процес транспортування [4];
- низький показник інфраструктури, що знижує економічність суб'єктів господарювання;
- використання різних видів транспорту для перевезення однієї продукції чи товару, це може підвищувати термін перевезення та збільшувати кількість паперової документації;
- відсутність необхідного вантажопідйомного транспортного засобу чи відсутність вмінь правильно комплектувати вантаж;
- амортизація транспортних засобів у зв'язку з недостатніми інвестиційними ресурсами та обмеженими можливостями машинобудівної промисловості [5].

Всі ці недоліки можуть сильно вплинути на діяльність підприємств, на організацію торгівлі, на конкурентоспроможність та стан на ринку.

ВИСНОВОК

В діяльності українських підприємств ефективність транспортної системи залежить від покращення системи транспортної логістики. Вона має значні недоліки з небезпечністю, стійкістю та результативністю. Але для вирішення цього необхідно використовувати такі засоби, як:

- зробити оновлення існуючої інфраструктури;
- навчати персонал в логістичних відділеннях;
- створити взаємозв'язок між транспортними системами щодо обміну об'єктів;
- зробити мультимодальні транспортні вузли;
- зменшити адміністративні бар'єри;
- зробити єдиний ринок податкової політики.

Список використаних джерел

1. Полицук І.І., Кушина Л.Р., Сташко М.М. Транспортна логістика як складова логістичної системи та її основні проблеми. «Молодий вчений». 2016. № 12 (39). С. 832-835.
2. Сухорукова Т.Г., Назаренко І.Л. Характеристика класифікаційних ознак транспортної логістики. Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. Х.: УкрДАЗТ. 2014. Вип. 47. С. 51-57.
3. Стельмащук А.М. Оцінка ефективності транспортно-логістичного потенціалу сільських територій. Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталій розвиток економіки». 2015. № 26. С. 42-50.
4. Нечипоренко К.В. Проблеми розвитку транспортної логістики сільськогосподарських товаровиробників. Логістика: проблеми та рішення. 2015 № 4. С. 48-51.
5. Ван Хой Нго, Станіславик О.В., Коваленко О.М. Особливості функціонування транспортного підприємства на міжнародному ринку. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Образование и наука в XXI веке – 2014». Том 1. Економіка. Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2014. С. 16-19.
6. Анаєва А.О., Коваленко О.М., Станіславик О.В. Особливості міжнародних морських перевезень. Materials of XII International research and practice conference «Fundamental and applied science – 2016». Volume 1. Economic science. Sheffield. Science and education LTD. 2016. С. 27-30.

References

1. Polischuk I.I., Kushina L.R., Stashko M.M. Transport logistics as a component of the logistics system and its main problems. «The Young Scientist». 2016. №. 12 (39). pp. 832-835 (in Ukrainian).
2. Sukhorukova T.G., Nazarenko I.L. Characteristics of Classification Signs of Transport Logistics. Bulletin of the Economy of Transport and Industry: a collection of scientific and practical articles. Kh. UkrDAZT. 2014. №. 47. pp. 51-57 (in Ukrainian).
3. Stelmashchuk A.M. Estimation of efficiency of transport-logistic potential of rural territories. International Scientific and Production Magazine «Sustainable Development of the Economy». 2015. №. 26. pp. 42-50 (in Ukrainian).

4. Nechiporenko K.V. *Problems of development of transport logistics of agricultural commodity producers* / K.V. Nechiporenko // *Logistics: Problems and Solutions*. 2015. № 4. pp. 48-51 (in Ukrainian).

5. Wan Hoi N., Stanislavik O.V., Kovalenko O.M. *Features of operation of a transport company in the international market. Materials of the X International Scientific and Practical Conference «Education and Science in the XXI*

century – 2014». Volume 1. Economics. Sofia: «Byal GRAD-BG» OOD, 2014. pp. 16-19 (in Ukrainian).

6. Kovalenko O.M. *Features of International Maritime Transportation* / AO Anaeva, O.M. Kovalenko, O.V. Stanislavik // *Materials of the XII International research and practice conference «Fundamental and Applied Science – 2016»*. Volume 1. Economic science. Sheffield. Science and education LTD. 2016. pp. 27-30 (in Ukrainian).

СВІРІДОВА

Світлана Сергіївна
Sviridov3as@gmail.com

УДК 330.341:630

СТВОРЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ КРАЇНИ

ГІРЕНКО

Анастасія Борисівна

CREATION OF LIGHT INDUSTRY
ENTERPRISES' POTENTIAL TO COUNTRYк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетстудент, Одеський
національний політехнічний
університет

Стаття охоплює питання формування потенціалу підприємств легкої промисловості. Надано аналіз стану галузі та ефективності використання потенціалу підприємств. Виявлено перелік проблем розвитку та збільшення потенціалу легкої промисловості. Визначено, що легка промисловість України – це одна з найбільш соціально значущих галузей промисловості. Отже, сучасний стан легкої промисловості країни можна охарактеризувати як незадовільний і дуже нестабільний. Підприємства не можуть ефективно працювати через брак капіталовкладень та інвестування в розробку нової техніки та технологій, відповідного високотехнологічного обладнання. У зв'язку з цим запропоновано шляхи формування потенціалу підприємств галузі, основні етапи реалізації цього складного процесу.

* * *

Статья охватывает вопросы формирования потенциала предприятий легкой промышленности. Приведен анализ состояния отрасли и эффективности использования потенциала предприятий отрасли. Выявлен ряд проблем развития и увеличения потенциала предприятий легкой промышленности. Определено, что легкая промышленность Украины – это одна из наиболее социально значимых отраслей промышленности. Однако, современное состояние промышленности можно охарактеризовать как неудовлетворительное и нестабильное. Предприятия не могут эффективно работать из-за отсутствия капиталовложений и инвестиций в разработку новой техники и технологии, высокотехнологического оборудования. В связи с этим предложены пути формирования потенциала предприятий отрасли, приведены основные этапы реализации этого сложного процесса.

* * *

The article covers questions of forming potential of enterprises of light industry. It is defined that light industry of Ukraine is one of most socially meaningful industry and analyzed state of the industry and it is given efficiency of use business potential. Industry consists of 17 sub industries and has productive potential capable to produce the wide range of general of goods that is able to satisfy all demand of internal market. Multi-profile trade production concern "Textile-contact" is leader of internal market. Enterprises of industry are located in all regions of Ukraine concentrated about 7% of total number of industrial and production potential of industry and 2.4 % of production assets. But modern state of light industry can be described as unsatisfactory and very unstable. It is explained by a general crisis of light industry. There are a lot of problems (cheap and bad quality of imported goods, problems of crediting of industry, reduction of consumer demand, system of taxation) lead to decline of light industry in Ukraine and as a consequence to reduction of employment in light industry of Ukraine. It is defined the list of problem of development and increase of potential light industry. Potential of enterprise is explicit and hidden backup capabilities of enterprise that can be used for the achievement certain goal enterprises in aggregate with resources, supplies and production capacity. Enterprises cannot effectively work due to the shortage of capital investments and investments in development of new technique and technologies related hi-tech equipment. There is proposed the ways of forming of potential of enterprises of industry and main stages of their implementation in that difficult process.

Ключові слова: потенціал, легка промисловість, етапи формування, аналіз, стан, процес, розвиток, шляхи

Ключевые слова: потенциал, легкая промышленность, этапы формирования, анализ, состояние, процесс, развитие, пути

Keywords: potential, light industry, forming stages, analysis, state, process, development, ways

ВСТУП

Процес формування потенціалу підприємства, передбачає визначення шляху переходу від наявного до бажаного стану потенціалу підприємства та, на відміну від існуючих, враховує можливості підприємства проводити перерозподіл існуючих ресурсів і зусиль чи шляхи збільшення використання прихованих ресурсів і зусиль шляхом перетворення або внаслідок саморозвитку підприємства. Розроблений процес дає можливість здійснювати прогнозування змін можливостей використання потенціалу підприємства на певний період часу.

Реалізація такого процесу дає можливість збільшити існуючий потенціал, дати оцінку рівню синер-

гічної взаємодії між окремими елементами проектного потенціалу та створити новий тип потенціалу підприємства.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є оцінка потенціалу підприємств легкої промисловості України та визначення напрямків та етапів його формування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною базою дослідження є наукові статті, посібники, монографії, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи порівняння та узагальнення, структурно-логічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

У ринковій економіці конкурентоспроможність підприємства залежить від величини його потенціалу. Побудувати прості, але ефективні, адаптовані до конкретних умов розвитку, виробничі відносини та розробити механізми управління підприємством стає можливим лише при розгорнутому, комплексному та системному дослідженні такої категорії, як потенціал підприємства, його структурних елементів та характеру. Досвід провідних світових економічних систем підкреслює значущість дослідження системоутворюючих засад формування і використання потенціалу в усіх його формах та проявах.

При управлінні виробничим потенціалом промислового підприємства є суттєвим визначення формування структури виробничого потенціалу підприємства. Найбільш повне визначення структури виробничого потенціалу підприємства пропонується у роботі О.С. Федоніна, І.М. Репіної та О.І. Олексюка, Є.А. Бельтюкова, С.С.Свідової [1, 2].

Для ефективного функціонування і забезпечення конкурентоспроможності підприємств та інших суб'єктів господарювання необхідно якісно розвивати матеріально-технічні, структурно-функціональні, соціально-трудова та інші елементи потенціалу. Розглянемо формування потенціалу підприємств легкої промисловості України.

Легка промисловість охоплює багато напрямків: текстильну, трикотажну, швейну, шкіряну, взуттєву, хутрову та інші галузі, підприємства розміщені у містах орієнтуючись переважно на споживача, наявність сировини та трудових ресурсів.

Галузь складається з 17 підгалузей. Не зважаючи на широту, галузь має виробничий потенціал, здатний виробляти широкий спектр товарів широкого вживання і промислового призначення, який здатен задовольнити увесь попит внутрішнього ринку. На підприємствах галузі, розташованих в усіх регіонах України, зосереджено близько 7% загальної чисельності промислово-виробничого потенціалу промисловості і 2,4% виробничих фондів [3, 4].

Легка промисловість України – це одна з найбільш соціально значущих галузей промисловості, яка може надати велику кількість робочих місць для населення. Легка промисловість України могла б вирішити проблему зайнятості населення, проте чітко простежується тенденція спаду кількості осіб, працюючих в даній сфері. Якщо на початку 90-х рр. ХХ ст. зайнятість становила 750 тис. осіб, то у 2016 р. цей показник скоротився майже у 8 разів. Це пояснюється загальним кризовим становищем галузі. Дешеві низькоякісні імпортовані товари, низька конкурентоздатність, проблеми кредитування галузі, скорочення споживчого попиту, система оподаткування – все це призвело до занепаду галузі в Україні, а як наслідок і до скорочення зайнятості в легкій промисловості України [3,4].

На внутрішньому ринку країни склалася негативна ситуація. Його практично заповнила продукція нелегального виробництва, яка ввезена на територію держави, не дотримуючись законів, без сплати мита, зборів, або ще гірше – контрабанда з країн з дешевою робочою силою та знецінені товари, що були у вжитку.

На сучасному етапі в Україні існує перелік проблем формування розвитку та розширення потенціалу легкої промисловості. Серед яких можна виділити такі:

- переповнення внутрішнього ринку імпортованими товарами із заниженою митною вартістю, товарами групи «секонд-хенд»;

- відсутність сприятливих умов для закупівлі високоякісного обладнання, яке не виробляється в Україні;

- низький рівень інвестицій у легку промисловість України, як з боку іноземних інвесторів, так і з боку держави;

- поділ великих підприємств галузі на дрібні, які переходять на спрощену систему оподаткування, або на «тіньове» виробництво [3].

У галузі легкої промисловості на території України функціонує понад 10 тис. підприємств, з них у текстильній промисловості – близько 2,5 тис., з виробництва готового одягу і хутра – близько 6 тис., шкіри і шкіряного взуття – близько 1,5 тис.. Практично всі підприємства легкої промисловості знаходяться під контролем підприємців у приватизованій власності, а ті, що належать державі, становлять менше 1% [4].

Список лідерів внутрішнього ринку очолює багатопрофільний торгово-виробничий концерн «Текстиль-Контакт», основний вид діяльності якого полягає у виробництві і реалізації всіх видів тканин, штучного хутра, трикотажних полотен, прикладних матеріалів, фурнітури (понад 20 тис. найменувань). Виробництво такого різноманітного асортименту стало можливим завдяки великим бюджетним замовленням на бавовняні, шерстяні і напівшерстяні тканини.

Іншим об'єднанням з промисловим, науковим і фінансовим потенціалом, яке швидко розвивається, є корпорація підприємств «Текстиль-Україна». Провідна роль у завоюванні зовнішніх ринків збуту вже кілька років належить АТ «Україна» (м. Житомир), що поставляє свої вироби до Німеччини, Чехії, Словенії, Хорватії, Угорщини, Польщі; АОЗТ «Черкаський шовковий комбінат», який реалізує шовкові тканини до США, Данії, Чехії, Угорщини; ВАТ «Рівнелсон»; ЗАТ «ВОЗКО» (м. Вознесенськ) [3].

Із загального числа підприємств легкої промисловості понад 140 здійснюють зовнішньоекономічну діяльність: експортують свою продукцію до країн Європи і СНД – в основному чоловічий та жіночий верхній одяг, костюми, блузки, сорочки, а також одяг промислового призначення, нижню білизну, рукавиці, рукавички. Структура експорту галузі представлена на рис. 1.

Найбільші поставки здійснювалися до Німеччини – 40%, до Франції – 9%, Польщі та Італії – по 7%, Нідерландів та Угорщини – 5%. Нижче наведені діаграми експорту та імпорту продукції легкої промисловості.

На українському ринку представлено дуже багато імпортованих підприємств, структура представлена на рис. 2. Найбільш з Китаю – 47%, та Туреччини – 9%.

Аналіз статистичних даних дає можливість побачити, що не зовсім гарний стан у промисловості, в т.ч. і у переробній промисловості почався з 2013 р.. У

2016 р. темпи зниження виробництва продукції переробної промисловості і промисловості в цілому досягли максимальних значень 9,3% і 10,1% відповідно. У легкій промисловості ситуація відмінна. Загальне па-

діння по легкій промисловості за 2016 р. становило 1,4% – це значно менше, ніж у 2014 р. – тоді було 6,6% (табл. 1).

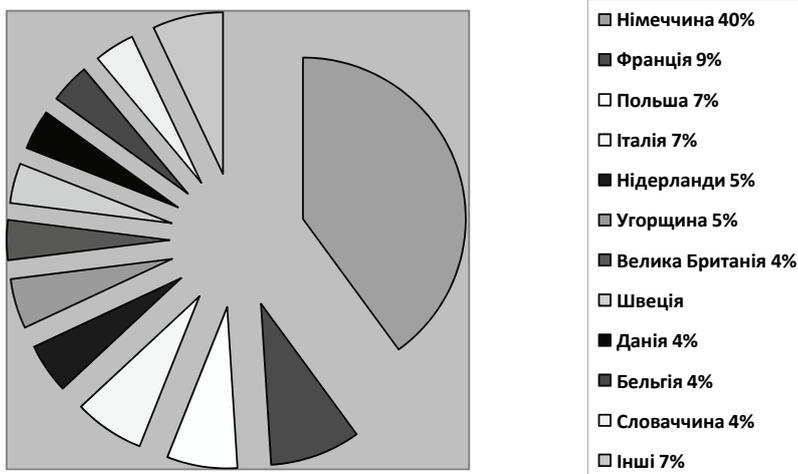

Рис. 1. Експорт продукції легкої промисловості у відсотковому вираженні за 2016 рік [5]

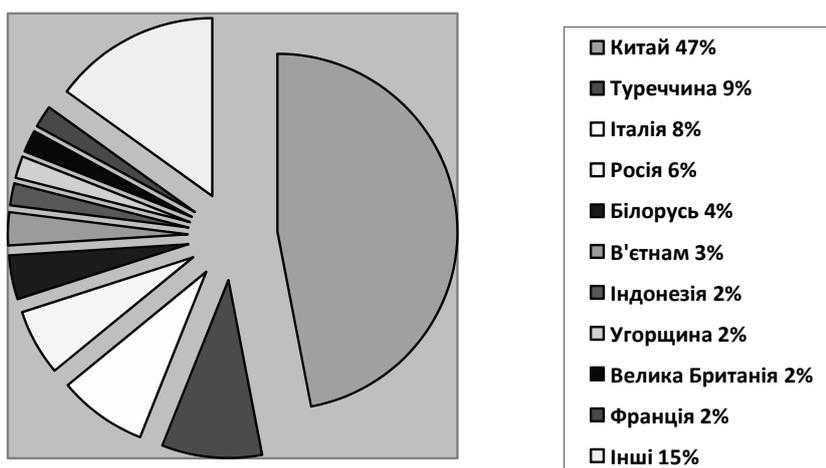

Рис. 2. Імпорт продукції легкої промисловості у відсотковому вираженні за 2016 рік [5]

Таблиця 1

Темпи розвитку легкої промисловості, у % (до попереднього року) [5]

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Промисловість	108,0	99,5	95,7	89,9
Переробна промисловість	109,6	98,0	92,5	90,7
Легка промисловість	107,6	93,4	94,2	98,6

Міністерством України було розроблено декілька заходів, які направлені на удосконалення та спрощення державного регулювання розвитку потенціалу легкої промисловості, підтримку капітальних та інноваційно-інвестиційних проектів, покращення структури виробництва з урахуванням розвитку світових підприємств легкої промисловості, розвиток вітчизняної сировинної та трудової бази, проведення ефективної митно-тарифної політики, забезпечення додаткових перевірок, проходження сертифікації продукцією і впровадження систем контролю, управління та вдосконалення якості, а також забезпечення техноло-

гічного переоснащення підгалузей легкої промисловості за рахунок розвитку науково-технічного прогресу. Але, на жаль, у наш час використовується не весь потенціал цієї галузі.

Потенціал підприємства – це наявні, приховані та резервні можливості підприємства, які в сукупності з ресурсами, запасами та виробничою потужністю, можуть бути використані для досягнення певної мети чи цілі підприємства.

Виробничий потенціал підприємства – це властивість носія забезпечити виготовлення продукції певної номенклатури, що відповідає вимогам ринку за

вихідними характеристиками, якістю, асортиментом, по максимуму, з орієнтацією не на попит, а на загальну місткість ринку цієї або альтернативної (що її виробництво забезпечено функціональним потенціалом відповідної системи) продукції [6].

Потенціал підприємства характеризується чотирма головними ознаками:

1. Потенціал підприємства визначається його реальними можливостями у тій чи іншій сфері соціально-економічної діяльності, причому не тільки реалізованими, але й нереалізованими за будь-яких причин.

2. Можливості будь-якого підприємства у більшості залежать від наявності ресурсів та резервів (економічних, соціальних), які не залучені до виробництва. Тому потенціал підприємства характеризується також і певним обсягом ресурсів, як залучених у виробництво, так і не залучених, але підготовлених до використання.

3. Потенціал підприємства визначається не стільки наявними можливостями, але й навичками різному-

нїтних категорій персоналу щодо його використання з метою виробництва товарів, здійснення робіт (послуг), отримання максимального прибутку й забезпечення ефективного функціонування й стійкого розвитку виробничо-комерційної системи.

4. Рівень і результати реалізації потенціалу підприємства (обсяг виробленої продукції або отриманого прибутку) також визначаються формою підприємства й адекватної їй організаційною структурою [6].

Формування потенціалу підприємства – це процес пошуку, збору та зосередженню підприємницьких можливостей, їх структуризації та побудови деяких організаційних й керівницьких форм, задля стабільного розвитку та ефективного відтворення. Розглянемо більш детально, що являє собою процес формування потенціалу підприємства. [7]

На підставі узагальнення теоретичних основ сформуємо етапи формування потенціалу підприємства (рис. 3).

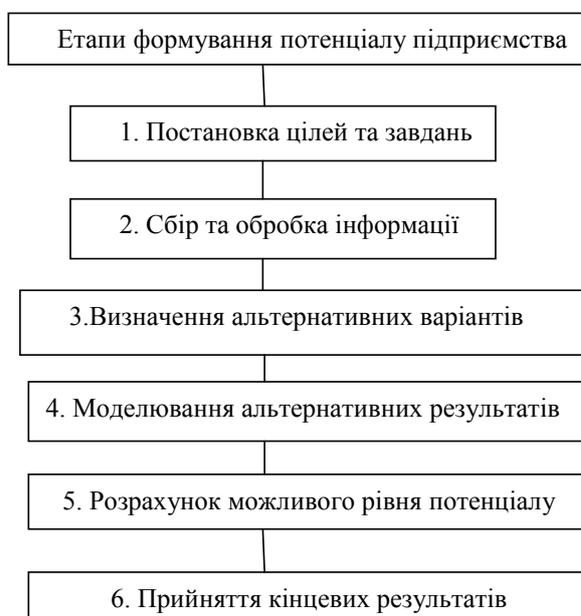

Рис. 3. Етапи формування потенціалу підприємства

Так, етап 1-й полягає у визначенні цілей та завдань із формування потенціалу підприємства. Створюваний процес завжди повинен бути цілеспрямованим, тобто мати певний «ідеальний» кінцевий результат, до якого прагне підприємство. Цілі з формування потенціалу підприємства визначають те, чого необхідно досягти в результаті реалізації деяких дій у певних умовах та конкретному періоді часу.

Етап 2-й передбачає перш за все пошук, накопичення й упорядкування інформації про наявний стан потенціалу підприємства. Визначаючи стан потенціалу підприємства, слід врахувати наявні у його розпорядженні на поточний момент часу ресурси та зусилля, й приховані – ті, які шляхом перетворення або внаслідок саморозвитку можуть бути використані, однак на поточний момент часу ще не залучені. [8]

Етап 3-й присвячений розгляданню альтернативних варіантів бажаного рівня потенціалу підпри-

ємства. Можливі варіанти формулюються за рахунок результатів пошуку сфери, де є можливість в той чи іншій мірі реалізувати власний потенціал.

На наступному етапі здійснюється розрахунок прогнозного рівня використання потенціалу підприємства. Цей етап призначений для обчислень протягом усього інтервалу прогнозування. Але цей період потрібно зіставити з базовим періодом, якщо формується новий потенціал, або с бажаним, тобто проектним. Згідно із загальноприйнятою методикою розраховується коефіцієнт синергізму. За наявності синергічного ефекту рівень цього коефіцієнта перевищує одиницю [9].

Після виявлення стану, або зміни стану потенціалу розробляються та приймаються управлінські рішення щодо підтримки бажаного потенціалу підприємства. У підсумку проектуються також нові шляхи досягнення мети підприємства вже за допомогою нового

сформованого потенціалу.

ВИСНОВКИ

Отже, сучасний стан легкої промисловості України можна охарактеризувати як незадовільний і дуже нестабільний. Майже кризове становище в цієї галузі почався та тягнеться ще з 90-х рр. XX ст.. Підприємства не можуть ефективно працювати через брак капіталовкладень, інвестування у розробку нової техніки та технологій, відповідного високотехнологічного обладнання. Не дивлячись на низку проблем, весь потенціал галузі ще не використаний через невивчене питання правильного його формування та шляхів підвищення, брак можливості використання існуючого потенціалу.

Отже, наведено процес формування потенціалу підприємства, який передбачає визначення порядку створення або переходу від поточного до бажаного стану потенціалу підприємства та, на відміну від існуючих, враховує здатність підприємства здійснювати перерозподіл наявних ресурсів і зусиль, пошук прихованих, а також використання резервних можливостей. Розроблений процес дозволяє здійснити прогнозування рівня, або зміни використання потенціалу підприємства. Реалізація такого процесу дає можливість сформувати рівень існуючого(наявного) потенціалу, оцінити рівень прихованих та резервних можливостей, також побачити ефект синергічної взаємодії між елементами нарощеного потенціалу та створити новий тип потенціалу підприємства

Список використаних джерел

1. Бельтюков Є.А., Свірідова С.С., Черкасова Т.І., Некрасова Л.А. Формування і розвиток потенціалу промислового підприємства. Одеса, 2009. 456 с.
2. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ, 2014. 216 с.
3. Гаман С.М. Тенденції розвитку легкої промисловості України. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2006. № 3. С. 49-55.
4. Максименко І.О. Легка промисловість України: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 7.

С. 37-41.

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: ukrstat.gov.ua.

6. Добикіна О.К., Рижиков В.С., Касьянюк С.В., Кокотко М.Є. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ, 2012. 208 с.

7. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ, 2014. 352 с.

8. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства. Київ, 2009. 400 с.

9. Тимошук М.Р. Методи оцінювання потенціалу розвитку підприємств з урахуванням вагомості фінансово-економічних факторів. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. № 20. С. 241–248.

References

1. Belyukov Y.A., Sviridova S.S., Cherkasova T.I., Nekrasova L.A. Forming and development of potential of industrial enterprise. Odesa, 2009. 456 p.

2. Fedonin O.S., Ryepina I.M., Oleksyuk O.S. Potential of enterprise: forming and estimation. Kyiv, 2014. 216 p.

3. Gaman S.M. Trends of progress of light industry of Ukraine. State and regions. Series: Economy and enterprise. 2006. № 3. pp. 49-55.

4. Maksymenko O.I. Light industry of Ukraine: the modern state that prospects of development. Announcer of the Khmelnytsky national university. 2009. № 7. pp. 37-41.

5. Official site of Government service of statistics of Ukraine. URL: ukrstat.gov.ua.

6. Dobykina O.K., Ryzhykov V.S., Kasyanyuk S.I., Kokotko M.I. Potential of enterprise: forming and estimation. Kyiv, 2012. 208 p.

7. Krasnokutska N.S. Potential of enterprise: forming and estimation. Kyiv, 2014. 352 p.

8. Bachevskyi B.Y. Potential and development of enterprise. Kyiv, 2009. 400 p.

9. Tymoshuk M. Methods of evaluation of potential of development of enterprises taking into account ponderability of financial factors //the Scientific announcer Ukrainian National Forestry University. 2010. № 20. pp. 241-248.

СУКАЧ

УДК 330.3

Олена Миколаївна
sukach.o.m@gmail.com

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

THE PROBLEMS OF INVESTMENT POTENTIAL'S DEVELOPMENT OF
NATIONAL ECONOMIES

к.е.н., доцент кафедри,
Східноєвропейський
університет економіки і
менеджменту

У статті досліджено основні елементи інвестиційного потенціалу України та його вплив на темпи економічного зростання національної економіки. Здійснено аналіз інвестиційного клімату в Україні. Окреслено основні компоненти формування фінансових ресурсів для інвестиційних заходів. За результатами дослідження встановлено, що недостатність ресурсів, для реалізації інвестиційного потенціалу економіки, базується на недовірі бізнесу та нестабільності політичної й економічної ситуації в країні. Запропоновано напрями підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки.

* * *

В статье рассмотрены основные элементы инвестиционного потенциала Украины и его влияние на темпы экономического развития национальной экономики. Осуществлен анализ инвестиционного климата в Украине. Обозначены основные компоненты формирования финансовых ресурсов для инвестиционных целей. По результатам исследования установлено, что недостаточность ресурсов для реализации инвестиционного потенциала экономики базируется на недоверии бизнеса и нестабильности политической и экономической ситуации в стране. Предложены направления повышения инвестиционного потенциала национальной экономики.

* * *

Introduction. The output of the economy in the recovery phase requires the revitalization of the participants of the investment process. Attracting large amounts of investments in the real sector of the national economy, especially in export-oriented and import-substituting industrial sector, more efficient use of investment resources, promote economic and social development of the country.

Purpose. The main objective of the study essence of investment potential.

Results. Structural properties of the Ukraine economy determine the relevance of the study of the features of economic development and the possibilities of increasing the efficiency of using the potential of the national economy to achieve sustainable growth. The article presents some elements of investment potential and their influence on the economic growth of national economy. The article presents the analysis of structural shifts, tendencies and sources of investments into fixed capital. The relationship between experiences, national economy's potential and modern state of Ukraine's investment climate is stated. The authors conducted a critical analysis of controversy among economists-researchers, which is available in the literature. The article considers the problem of formation and development of the investment potential at all levels of the Ukraine economy, the analysis of the possible directions of its further development. In the clause analysed reasons influencing dynamics of investments, formulated base organizational-economic preconditions of investment activity. According to the results of the research, it is established that the lack of resources for investment for the purpose of growth and modernization of fixed capital is observed against the background of an limited of capital in all sectors of the national economy (entrepreneurship, credit institutions, population, state) and a significant scale of its export abroad through all channels.

Conclusion. The author shows measures aimed at increasing the use of population savings as a resource of investment. The intensification of investment activities is essential to the implementation of urgent structural adjustment of national economy to adapt to the competitive challenges of the post-crisis world.

Ключові слова: економіка, інвестиційна діяльність, інвестиційний потенціал, іноземні інвестиції, динаміка інвестицій, управління економічним розвитком

Ключевые слова: экономика, инвестиционная деятельность, инвестиционный потенциал иностранные инвестиции, динамика инвестиций, управление экономическим развитием

Keywords: economy, investment activity, investment potential, foreign investments, investment dynamics

ВСТУП

Намагання подолати наслідки фінансової кризи, як в Україні, так і в розвинених країнах світу, потребують розробки сучасних механізмів реформування економічних систем та залучення додаткових фінансових ресурсів. Саме реалізація основних принципів інвестиційної політики дозволяє залучити необхідні ресурси та спрямувати їх на розвиток національної економіки.

Світовий досвід демонструє, що саме сприяння інвестиційній діяльності виступає фундаментом досягнення високих темпів соціального розвитку, і дозволяє подолати наслідки кризових явищ. Відтак, на су-

часному етапі економічного розвитку України, одним із пріоритетних напрямів дій уряду має стати активізація та підвищення ефективності інвестиційних процесів. У свою чергу, активізація інвестиційної діяльності потребує всебічного дослідження стану економіки країни та її можливостей, зокрема – інвестиційного потенціалу.

Основу інвестиційного потенціалу становлять інвестиції, які, відповідно до закону України «Про інвестиційну діяльність», – є майновими та інтелектуальними цінностями, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності та інші види діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний та екологічний ефект [10]. У свою чергу

«потенціал», це – ресурси, джерела утворення та спроможність їхнього використання з досягненням економічного ефекту.

Питання інвестиційного потенціалу економіки та її окремих галузей постійно досліджуються науков-

цями, що дозволило сформувати низку визначень та підходів до цього поняття. У табл. 1 узагальнено думки науковців, щодо визначення «інвестиційний потенціал».

Таблиця 1

Поняття «інноваційний потенціал» [узагальнено автором]

Автор	Визначення
Бережна І. [1]	можливості щодо здійснення інвестиційної діяльності з метою досягнення сталого економічного розвитку
Кучерук Г., Вовк О. [4]	організована сукупність внутрішніх та зовнішніх економічних можливостей та ресурсів, які створюють умови для розвитку та забезпечують реалізацію стратегічних і тактичних цілей в сфері інвестиційної діяльності
Лосєва С., Зубкова В. [5]	сукупність фінансових та інвестиційних ресурсів, що дозволяють здійснювати інвестиційну діяльність, яка спрямована на забезпечення ефективної та стабільної господарської діяльності
Луців Б. [6]	результат ефективного використання потенційних можливостей
Макух Т. [7]	сукупність наявних матеріальних та нематеріальних, трудових та організаційно-управлінських ресурсів суб'єкта, що характеризують його спроможність прийняти та освоїти інвестиційні кошти
Матвєєв В. [8]	набір інтелектуальних та матеріальних благ, які забезпечують інвестиційну діяльність і обмежують частку ризику інвестування
Мягких І. [9]	можливості щодо формування та відновлення основних фондів з метою забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції та послуг

Отже, серед дослідників відсутня однаковість щодо даного визначення. Проте, наразі існує низка питань, що потребують подальшого дослідження, зокрема, проблеми реалізації інвестиційного потенціалу в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основною метою є з'ясування суті та особливостей інвестиційного потенціалу та дослідження проблем його забезпечення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ураховуючи існуючі проблеми щодо залучення ресурсів, пріоритетом інвестиційної діяльності уряду має стати інвестування у високоліквідні інвестиційні проекти, які мають короткі терміни окупності, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності промисловості та економіки країни. Залучення інвестиційних ресурсів, як внутрішнього так і зовнішнього походження, потребує підвищення привабливості країни. Інвестиційна привабливість формується, з одного боку, інвестиційним потенціалом економіки, а з іншого – можливими ризиками під час розміщення інвестиційних ресурсів.

Залучення ресурсів, у національну економіку, залежить від значної кількості внутрішніх та зовнішніх факторів, які умовно розділимо на:

об'єктивні передумови розміщення коштів – інвестиційний потенціал. У свою чергу, у даному випадку, інвестиційний потенціал складається із трудових ресурсів, виробничої, фінансової, інноваційної, інституціональної, природно-ресурсної інфраструктури;

показники стану соціальної сфери країни – інституціональні фактори. Показники, зазвичай відображають імовірність часткової або повної втрати інвестованих коштів у результаті спрямування їх не на відтворення, а для фінансування поточних соціальних виплат.

Отже, як зазначалось раніше, процес інвестування

передбачає оцінку інвестиційного потенціалу країни. Оцінка інвестиційного потенціалу враховує економічні, соціальні, політичні та інші фактори, які в сукупності відображають результати діяльності у секторах економіки країни – економічну ситуацію.

Економічна ситуація в країні багато в чому визначається станом інвестиційного клімату. Так, за результатами 2017 р., в Україні відмічено відносну економічну стабільність, покращення інвестиційного клімату, що відбулось унаслідок реалізації Урядом низки реформ та впровадження масштабних інвестиційних проектів. Піднесення інвестиційної діяльності сприяло втриманню виразних темпів економічного зростання, що дозволило збільшити надходження до бюджету.

Так, основними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2017 р. залишались: промисловість – 33,1 %, будівництво – 12,3 %, сільське, лісове та рибне господарство – 14,0 %, інформація та телекомунікації – 4,1%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,0 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7 %, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 7,4 % [2].

Позитивними тенденціями 2017 р. стало зростання частки капітальних інвестицій за рахунок державних коштів, особливо коштів місцевих бюджетів (табл. 2). Відповідно відбулася й зміна в структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування на користь збільшення частки власних коштів підприємств (69,9 % до загального обсягу капітальних інвестицій в 2017 р. у порівнянні з 69,0 % у 2016 р.) та коштів бюджету (до 12,7 % у порівнянні з 10,1 % 2016 р.).

Отже, зазначені темпи зростання інвестиційної сфери сприяли покращенню фінансового стану підприємств та розширили можливості фінансування з бюджету. Реальне зростання основної складової ін-

вестиційного попиту – валового нагромадження основного капіталу – у 2017 р. становило 19,9 % і додало до загального зростання ВВП 2,9 % [3]. Також відмічено структурні зрушення у формуванні ВВП у бік збільшення питомої ваги капіталу до 14,7 % у загальному обсязі ВВП у 2017 р. порівняно з 13,7% 2016 р.

Але поряд із позитивними тенденціями існує й низка негативних факторів, що не дозволяють реалізувати інвестиційний потенціал країни в повному обсязі. Основними факторами, що обмежують інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання країни, є

нестача власних ресурсних джерел, а також політична нестабільність, економічна криза та бойові дії на Сході. Поряд із цим, значна частина учасників інвестиційних відносин зазначають, що високі темпи інфляції, «захмарні» кредитні відсотки та значні інвестиційні ризики (пов'язані з нецільовим витрачанням коштів) змушують більш виважено обирати інвестиційні проекти та вкладати кошти. Аналогічної думки дотримуються й західні інвестори, що підтверджується незначними темпами нарощення іноземних інвестицій в Україні (рис. 1).

Таблиця 2

Капітальні інвестиції в економіку України у розрізі джерел фінансування за 2010-2017 рр. *, млрд. грн.**

Усього	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
		180,6	241,3	273,3	249,9	219,4	273,1	359,2
у т.ч. за рахунок								
коштів державного бюджету	10,2	17,4	16,3	6,2	2,7	6,9	9,3	14,3
коштів місцевих бюджетів	5,7	7,7	8,6	6,8	5,9	14,3	26,8	38,2
власних коштів підприємств та організацій	111,4	147,6	171,2	165,8	154,6	184,4	248,8	288,6
кредитів банків та інших позик	22,9	36,7	39,7	34,7	21,7	20,7	27,1	21,8
коштів іноземних інвесторів	3,7	5,0	4,9	4,3	5,6	8,2	9,8	5,7
коштів населення на будівництво житла	18,9	17,6	22,6	24,1	22,1	32,0	29,9	32,3
інших джерел фінансування	7,8	9,3	10,0	8,0	6,7	6,7	7,5	11,9

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, а також без частини зони проведення антитерористичної операції.

** Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2017 рр.. Державна служба статистики України URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

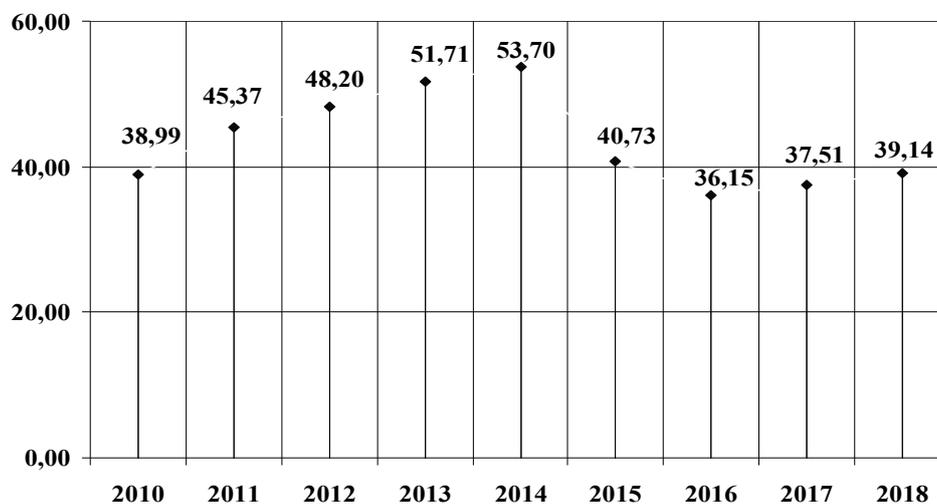

Рис. 1. Обсяги іноземних інвестицій в Україні, млрд. дол. США [побудовано автором]

Хоча урядом і було ратифіковано низку законопроектів, а також:

запроваджено ефективну централізовану систему управління державними інвестиціями;

удосконалено порядок відбору та проведення державної експертизи інвестиційних проектів, шляхом посилення відповідальності органу, який проводить таку експертизу, та суб'єкта інвестиційної діяльності, який реалізує інвестиційний проект.

Проте, іноземні інвестори, і надалі не квапляться вкладати капітал у розбудову української економіки.

ВИСНОВКИ

Отже, інвестиційний потенціал економіки – це сукупність засобів, ресурсів та можливостей, які в результаті взаємодії сприяють підвищенню інвестиційного клімату, і, як наслідок, забезпечують стійкі темпи економічного зростання, взаємодіють між собою для досягнення поставлених цілей інвестування. Результати інвестиційної діяльності за останній рік свідчать про поживлення інвестиційної активності. Але наявність певних проблем вимагає значного втручання уряду в регулювання інвестиційної діяльності.

Беручи до уваги, недостатність ресурсів та обмеженість зовнішніх ринків капіталу, важливим, для нашої держави, є реалізація інвестиційної політики, яка повною мірою використовує внутрішні інвестиційні ресурси. Для перетворення заощаджень домогосподарств в інвестиції, що зміцнює інвестиційний потенціал, необхідне відновлення довіри до вітчизняної грошово-кредитної системи й банків. Ще одним кроком зростання інвестиційного потенціалу може стати залучення акціонерного капіталу й удосконалення вітчизняного ринку цінних паперів.

Список використаних джерел

1. Бережна І. Теоретико-економічні підходи до обґрунтування змісту інвестиційного потенціалу. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2010. № 6. С. 253-258.
2. Звіт про діяльність 2017 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: me.gov.ua
3. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2017 роки. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Кучерук Г., Вовк О. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2008. № 5. С. 6-7.
5. Лосева С. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и управление инвестиционным процессом / С. Лосева, В. Зубкова. Економіст. № 11. 2000. С. 52-54.
6. Луців Б., Стечишин Т. Інвестиційний потенціал банківської системи України. Фінанси України. 2009. № 9. С. 67-77.
7. Макух Т.О. Інвестиційний потенціал як фактор підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економіка: зб. наук. пр. 2008. Вип. 1 (41). С. 175-186.
8. Маркетинг регіонів: інвестиційні аспекти / В. Мат-

вєєв, В. Шелкунов, В. Бондаренко та ін. Київ: Наук. думка, 2005. 176 с.

9. Мягких І.М. Аналіз і оцінка використання ресурсного потенціалу в системі споживчої кооперації. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1. С. 136-142.

10. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (Редакція станом на 06.11.2014), із змінами. URL: <http://zakon.nau.ua/doc>

References

1. Berezhnaya I. (2010). "Theoretical and economic approaches to the substantiation of the content of investment potential" / State and Regions. Series: Economics and Business. 2010. № 6. pp. 253-258.
2. Activity report 2017: Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. URL: me.gov.ua
3. Capital investment by sources of funding for 2010-2017: State Statistics Service of Ukraine. URL: www.ukrstat.gov.ua/.
4. Kucheruk H., Vovk O. Economic justification comprehensive assessment of investment potential airline, Ekonomika. Finansy. Pravo., 2008. Vol. 5. pp. 6-7.
5. Loseva S., Zubkova V. Financial and investment potential of the company and management of the investment process, Economist. 2000. vol. 11. pp. 52-54.
6. Lutsiv B., Stechyshyn T. The investment potential of the banking system of Ukraine, Finansy Ukrainy. 2009. vol. 9, pp. 67-77.
7. Makukh T. Investment potential as a factor in increasing the effectiveness of financial resources. Visnyk Natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ser. Ekonomika. 2008. vol.1 (41). pp. 175-186.
8. Marketing regions: investment aspects / V. Matvieiev, V. Schelkunov et al. Kyiv, Naukova dumka, 2005. 176 p.
9. Myagakiy I. (2009). "Analysis and assessment of the use of resource potential in the system of consumer cooperation. Current problems of the economy. 2009. № 1. pp. 136-142.
10. The Verkhovna Rada of Ukraine. The Law of Ukraine On investment activity. 2014. URL: <http://zakon.nau.ua/doc>